

THEOSOFIA

Jaargang 102 nummer 3, juni 2001
Tweemaandelijks tijdschrift van de Theosofische
Vereniging in Nederland

Redactie:

Ali Ritsema (hoofdredacteur),
Els Rijneker (secretaris),
Richard van Dijk,
Anne Myrthe Iken,
Elisabeth Raven

Secretariaat redactie:

Tolstraat 154,
1074 VM Amsterdam

Abonnementen: f30 per jaar
(Nederland en België).
Losse nummers: f5.

Zetwerk: Willy Evelein
Druk: AD-Druk bv / Zeist
Omslag ontwerp: Tom Ockerse

© 2001
Theosofische Vereniging in
Nederland / Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotoko-
pie, microfilm, of op andere wijze,
zonder voorafgaande toestemming van
de uitgever.

Inhoud

Spiritueel leven in de moderne wereld C.A. Shinde	82
Zelfontdekking en opvoeding Mary Anderson	85
In memoriam Henk Dubbink	90
Heilig geloof of kritisch onderzoek? J.H. Dubbink	91
Derde millennium: de visie Ervin Laszlo	100
8 mei 1891: de sterfdatum van H.P. Blavatsky Henk Spierenburg	103
Kwan-yin H.P. Blavatsky	107
Dialogoog	109
Boek & periodiek	112
Verenigingsnieuws	117
Adressen Theosofische Vereniging	124

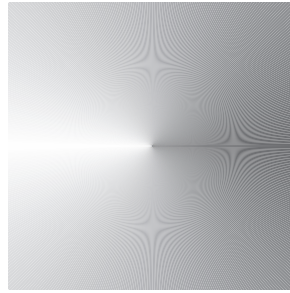
De Theosofische Vereniging is niet verantwoordelijk voor
enigerlei mening in dit tijdschrift tot uiting gebracht tenzij
vervat in een officieel document.

Spiritueel leven in de moderne wereld

– C.A. Shinde

Hoe meer we universele broederschap en evolutie bestuderen, des te meer moet het ons bewustzijn raken en ontplooiing en integratie met zich meebrengen. Het werkelijk serieus bestuderen van Theosofie, broederschap en evolutie transformeert je leven. Studeren betekent niet slechts lezen, maar houdt in nadenken, overwegen en daarmee samengaan innerlijk veranderen. Je kunt het enigszins vergelijken met wat het vee doet, dat eerst graast en snel tot zich neemt wat het maar kan krijgen, dan herkaut en vervolgens verteert, hetgeen allemaal tot groei leidt.

Dr. C.A. Shinde is professor in de biologie en lid van de Indiase sectie van de T.S.

In de *Gulden Treden* van H.P. Blavatsky wordt er de nadruk op gelegd dat een open denkvermogen en een zuiver hart noodzakelijk zijn voor een spiritueel leven. De mens is het enige schepsel op aarde dat vragen kan stellen over wat er in de uiterlijke en innerlijke werelden gebeurt. Een diep onderzoeken leidt tot wijsheid. Een vurig verstand gewijd aan serieus onderzoeken, een denkvermogen dat open is en niet geconditioneerd, en een hart dat zuiver is leiden tot een helder waarnemen.

Ontvankelijk waarnemen zonder mentaal bezig te zijn in de vorm van gedachten, kennis en geheugen, is de energie van werkelijk begrijpen, een ongeconditioneerde energie. En dat alleen zorgt ervoor dat de Individualiteit tot bloei komt.

De Stem van de Stilte verklaart dat het stoffelijke zelf en het Spirituele Zelf nooit samen kunnen gaan, wat betekent dat men zijn dierlijke aard moet onderwerpen om een werkelijk mens te worden. In feite is de mens zowel dierlijk als menselijk, of we zouden kunnen zeggen zowel zelfzuchtig als spiritueel. Gehechtheid aan de materiële wereld behoort tot de aard van het zelfzuchtige wezen terwijl altruïsme behoort tot de spirituele aard. De moderne

wereld is dichter bevolkt met zelfzuchtige dan met altruïstische wezens; je kunt overal zien hoe de dierlijke aard in de mens aan het werk is. Zelfs in de sportwereld horen we hoe een bokser, uit angst verslagen te worden, zijn tegenstander in het oor bijt! We hebben heel veel van het dier geërfd, want het is een wetenschappelijk feit dat de structuur van onze hersenen een biologische erfenis is van dierlijke voorouders. Dieren zijn gewelddadig en gulzig, wij ook; dieren vinden het heerlijk om aandacht te krijgen, geaaid te worden en zich lekker te voelen, wij ook; dieren beconcurreren elkaar, wij gedragen ons net zo; dieren zijn kuddewezens, en mensen zijn niet anders wanneer zij in grotere groepen bij elkaar komen.

Menselijke hersenen

Hersenspecialisten onderscheiden in het menselijk brein drie delen, namelijk het reptielbrein dat bestaat uit de hersenstam en de activiteiten van het lichaam stuurt; het zoogdierbrein dat bestaat uit het cerebrum, de hypothalamus en thalamus, dat verbonden is met de emoties en de chemische processen; en het neo-zoogdierbrein, dat bestaat uit de voorhoofdslobben, welke uitsluitend aanwezig is bij mensen, en te maken heeft met het geheugen, de kennis, het denken en het spreken, zowel als met de gewaarwordingen van liefde, mededogen en samenwerking. Deze zijn allemaal noodzakelijk om te kunnen functioneren, maar omdat de dierlijke driften nog zo overheersend zijn in de mens, wordt slechts 5% van het potentieel van de menselijke hersenen gebruikt, terwijl de overige 95% die tot onze beschikking staan, en die verbonden zijn met het functioneren van het neo-zoogdierbrein, niet gebruikt wordt.

Er zijn vandaag de dag twee onopgeloste wetenschappelijke problemen, waarvan er één het ontstaan is van het denkvermogen. Psychosomatisch onderzoek heeft aangetoond dat kwade gedachten maagpijn veroorzaken; slechte gedachten leiden tot vormen van kanker; slaafs denken tot verlamming; en gedachten van liefde en

mededogen, dat wil zeggen nobele gedachten, schenken iemand alles wat hij nodig heeft in het leven. Het denkvermogen is de grote allesbeheersende factor. Het beheerst het lichaam en opereert binnen de grenzen van tijd en ruimte. Het schiept ook dualiteit; dat is de wijze waarop het denken werkt.

Alle uitdagingen waarvoor de mensheid vandaag de dag geplaatst is, worden veroorzaakt door de scheidende aard van het denkvermogen. Oorlog, de wapenwedloop, vervuiling, de bevolkingsexplosie, armoede, enz. zijn weerspiegelingen van het menselijk denkvermogen. Vijandigheid en achterdocht manifesteren zichzelf in oorlogen; het onvermogen om te delen en te sympathiseren met anderen is de oorzaak van armoede; overmatige hebzucht leidt tot vervuiling. Dus de wortel van alle problemen ligt diep verankerd in de psychologische toestand van de mens.

Als ons denkvermogen en onze hersenen op de juiste wijze gebruikt worden om de waarheid te vinden, dan kan dit alles getransformeerd worden. Tot nu toe hebben we gepoogd de waarheid te zoeken door wetenschap, filosofie en religie, met gebruikmaking van het brein en het denkvermogen, maar deze benadering is thans verouderd. Het moderne denken is bezig te verkennen wat er buiten het materiële is. Materie kan worden omgezet in energie en energie in materie, maar wat ligt buiten deze beiden? Denkers beginnen zich te realiseren dat er een of andere absolute basis van werkelijkheid is, die de energieën op het niveau van het waarneembare activeert en mobiliseert. Wetenschappers begonnen met het bestuderen van de materie, en zijn uitgekomen bij energie, bij kwantumenergie en bij het niets.

Wegen tot wijsheid

Theosofie is niet slechts een wetenschap, een religie of een filosofie; het is de synthese van deze drie wat, indien serieus bestudeerd, kan leiden tot wijsheid. Zij verklaart het hele wereld- proces zowel als de relaties tussen het absolute niets en de waarneembare niveaus van materie en

energie. Daarom is een theosofisch leven een spiritueel leven, een verlicht leven in overeenstemming met je omgeving. Planten en dieren leven instinctief in overeenstemming met de wetten van de Natuur; het is de mens die problemen heeft met het leven, hetgeen veroorzaakt wordt door zijn geconditioneerde denkvermogen. De Theosofie leert ons om onze problemen te transcenderen.

De wetenschap met haar hoofdkennis kan water definiëren, maar niet de vochtigheid ervan; zij kan ons vertellen wat suiker is, maar niet wat zoetheid is; zij kan een bloem analyseren, maar niet de schoonheid of geur ervan. Alleen de kennis van het hart, die het gewone denken en de hersenen te boven gaat, kan ons leren over de genoemde eigenschappen. 'Er is een kracht, die alle dingen vernieuwt. Zij leeft en beweegt in het hart van hen die het Zelf kennen als Eén'. Als je één wordt met de bloem, met een open denkvermogen en een zuiver hart, dan gebruik je dat verheven denkvermogen en treed je binnen in de tempel van Goddelijke Wijsheid, Theosofie geheten.

J. Krishnamurti wees erop dat drie dingen uiterst belangrijk zijn (*Inner Dialogue*, 1987), namelijk: een wereldomspannend perspectief; zorg voor het menselijk welzijn als geheel; en een diep religieuze visie. Op stoffelijk niveau delen we met elkaar één aarde; op biologisch niveau delen we met elkaar één leven; op chemisch niveau één grondpatroon; op sociaal niveau één mensheid; en op spiritueel niveau één intelligentie.

Bloei individualiteit

Met deze eenheid als onze achtergrond kan onze Individualiteit tot bloei komen. Laten wij, zoals de lotusbloem die uit de modder oprijst, ook oprijzen uit de modder van het lager zelf en een einde maken aan het onophoudelijke proces van worden. Laat onze levens, net als een bloem, schijnen met de kleur van toewijding aan de werkelijkheid; laat er de geur zijn van onzelfzuchtig dienstbaar zijn in ons leven; laat de nectar van wijsheid onze levens zoeter maken; en tederheid en nederigheid ons wezen verrijken.

LG

AUM is de boog, het Zelf de pijl,
het Doel het stralend Brahman, richt u op Hem,
word één met Hem, uw enig Doel is Hij.

W.H. van Vledder:
"Het Mysterie van het Zelf, Upanishaden"
Mundaka Upanishad II.2.4.

Zelfontdekking en opvoeding

– Mary Anderson

De woorden *ontdekking* en *educatie* hebben iets met elkaar gemeen. Ontdekken betekent iets van zijn dek ontdoen - iets wat verborgen is onthullen. En *educatie* wil zeggen dat je iets wat binnenin zit naar buiten haalt.

Mary Anderson woont in Adyar en is Vice-President van de TS.

Duidelijke voorbeelden van ontdekken zijn de zogenaamde 'ontdekkingsreizen' in de vijftiende en zestiende eeuw en het verkennen van tot dan toe onbekend gebied in het algemeen. En wat de moderne mens het meest interesseert zijn de reizen in de ruimte - naar de maan of een andere planeet.

Het gaat hier echter om de innerlijke sensatie van het ontdekken. Kun je je nog herinneren dat je de eerste maal een Beethoven symfonie hoorde of een meesterwerk las? Keats beschrijft hoe hij zich, toen hij Homerus las, als een astronoom voelde die ontdekkingen doet:

*Toen voelde ik me als iemand
die de hemel observeert
Op het moment dat een nieuwe planeet
zijn gezichtsveld binnenzweeft
Of als de dappere Cortez,
toen hij met adelaarsogen
Over de Stille Oceaan uitkeek -
en al zijn mannen keken elkaar aan
met een fantastisch vermoeden -
Stilzittend op een piek in Griekenland...¹*

Zelfs het lezen van dat gedicht van Keats kan een openbaring zijn - een ontdekking. Natuurlijk betekent ontdekking meestal dat je iets voor de *eerste* keer ontdekt.

Toen de astronoom naar de planeet keek die hij al kende, of toen Cortez over de Stille Oceaan voor de tweede, derde of honderdste maal uitkeek, was er misschien niet langer dat fantastische vermoeden of die welsprekende stilte. ‘Vertrouwdheid leidt tot geringschatting’. De mooiste dingen verliezen hun aantrekkingskracht naarmate we eraan gewend raken. Maar kunnen we dan dat gevoel van ontdekking niet levend houden en naar een symfonie of gedicht luisteren of naar een schilderij kijken alsof het voor de eerste keer is? Het ligt aan onszelf.

Observatie is: zien zonder de schaduw van je eigen persoon.

Wanneer we in deze zin een ontdekking doen staan we tegenover iets alsof het een nieuwe ervaring is. Het raakt ons direct - het dringt tot ons door. Misschien is die ervaring wel zo speciaal omdat we ons hart openstellen voor wat nieuw voor ons is en we er voor een moment één mee worden. We laten er ons bewustzijn door verruimen.

Het zou heel eenvoudig kunnen gaan. We kunnen beginnen met deze zinnen:

Je leert veel door toe te kijken, de dingen om je heen gade te slaan, de vogels, de boom, kijkend naar de luchten, de sterren... Je leert niet alleen door naar de dingen om je heen te kijken, maar ook door de mensen te bekijken, hoe ze lopen, welke gebaren ze maken, welke woorden ze gebruiken, hoe ze zich kleden.²

Ontdekking in deze betekenis kan ook tot zelfontdekking leiden:

Kijk ernstig naar alle leven dat je omringt. Leer om op intelligente wijze in de harten van mensen te kijken...

Kijk vooral ernstig in je eigen hart.³

Zie niet alleen dat wat buiten je is, maar kijk ook naar jezelf, waarom je dit of dat denkt, kijk naar je gedrag en naar hoe je je dagelijkse leven leeft.

Jezelf te zien als deel van het geheel, de onmetelijkheid van het universum te beseffen — dat is observatie: zien zonder de schaduw van je eigen persoon.⁴

Ontwikkeling denkvermogen

Hier stuiten we op een paradox: zowel zelf-observatie als zelfvergetelheid, (wellicht de grootste zegen die bestaat).

Svadhya betekent bestudering van het zelf. Mevr. Blavatsky spreekt erover in *De Geheime Leer* als een middel om het denkvermogen ‘te trainen en te ontwikkelen’.⁵

Het betekent een voortdurende groei van het bewustzijn en het overstijgen van het kleingeestige ‘ik’-gevoel. Wat valt er, zoals we nu zijn, meestal nog steeds met dat kleingeestige gevoel van ons ‘ik’, in onszelf te ontdekken?

De meeste mensen zullen onmiddellijk denken aan het onderbewuste, d.w.z. het nogal schimmige gebied waarheen we onze ervaringen, gedachten en gevoelens verbannen die ons beschaamd maken of verstoord of bang. We weigeren gewoon daaraan te denken. En omdat we weigeren de inhoud van ons onderbewustzijn onder ogen te zien en er zand over strooien is het hetzelfde als je ontdoen van radioactief afval door het met een laagje grond te bedekken of het in de oceaan te storten - of om te proberen te voorkomen dat een actieve vulkaan uitbarst door er een stop in te zetten.

Krishnamurti beweerde dat er geen onderbewustzijn bestaat. Misschien gold dat voor hem, omdat hij de dingen onder ogen zag zoals die op hem afkwamen. Zijn leven lijkt wel een lange en in zekere zin opwindende ontdekkingsreis te zijn geweest.

Laten we de volgende keer dat we angst, schaamte of afkeer ervaren er eens goed naar kijken.

Sta de angst toe om haar oude verhaal te vertellen.

Luister aandachtig zonder tussenbeide te komen, want ze vertelt je de geschiedenis van

*je eigen angst. Als je op die manier luistert zul je ontdekken dat angst niet iets is wat los van jou staat. Je bent zelf die angst.*⁶

Het probleem is dat we zo'n hoge dunk van onszelf hebben. Misschien is het beter om helemaal geen mening over jezelf te hebben maar op zelfonderzoek te gaan alsof we iets gaan onderzoeken dat niet werkelijk met ons te maken heeft: jaloezie of haat zijn als een lelijk huis dat we hebben gebouwd, en dat het landschap ontsiert. Het zal niet verdwijnen als we onze ogen dichtdoen. Dus accepteren we het, maar we zullen niet weer net zo'n huis bouwen. Of er komt een mooie gedachte bij ons op of we doen iets goeds en dat is als een prachtige boom. Maar zo gauw we ons die boom toe-eigenen zal hij zijn schoonheid verliezen.

Het zelf dat we ontdekken kan wel het 'kleine' zelf zijn: onze alledaagse tekortkomingen en triomfen. Of misschien is het ook wel ons 'Zelf'. Dit laatste valt niet binnen het gebied van onze normale alledaagse ervaringen. Maar we kunnen het een heel klein beetje blootleggen op momenten dat we op een andere wijze kijken en onszelf vergeten. Maar dan herinneren we ons plotseling weer ons 'kleine' zelf en we denken 'Wat een wonderlijke ervaring heb ik gehad!' en het hele wonder verdwijnt als een zeepbel.

De twee zelden worden in de Upanishads vergeleken met twee vogels in een boom. Eén is heel actief, pikt om zich heen, springt van tak naar tak en fladdert met zijn vleugels. De ander kijkt alleen maar toe. En toch zijn de twee één.

Dat zou de normale stand van zaken moeten zijn. Het kleine zelf en het hogere Zelf die één zijn. Maar vanuit het gezichtspunt van het kleine zelf zijn het twee verschillende dingen. Misschien verdwijnt het kleine zelf, als we een ontdekking doen die ons de adem beneemt, ons in vervoering brengt, zoals we dat noemen, — in het Hogere Zelf.

We kunnen dus een uiterlijke ontdekkingsreis maken – als verkenner, astronoom, kunstenaar, of eenvoudigweg als

creatieve persoon, die bezig is een gedicht te lezen of kennis neemt van een wetenschappelijke ontdekking. En deze uiterlijke ontdekking kan tegelijkertijd een zelfontdekking zijn, hetzij een objectief inzicht in onze alledaagse persoonlijkheid – of zelfs, dóór dat inzicht, de ontdekking of openlegging van dat Zelf dat meestal door die persoonlijkheid wordt bedekt.

Opvoeding is ontdekking

En wat heeft dit alles nu te maken met educatie, met opvoeding? Opvoeding is hetzelfde als ontdekking. Maar ontdekking houdt iets in dat meer passief is: je hoeft alleen maar de bedekking eraf te nemen en het wordt onthuld. Opvoeding is meer actief: je moet naar buiten halen wat binnenin is. Opvoeding is een voortdurend persoonlijk bezig zijn met het proces van educatie en van naar buiten halen!

Er zijn twee uiterste opvattingen over wat we met opvoeding kunnen bereiken: òf het kind wordt met een bepaald karakter, een zekere aanleg geboren, en we kunnen er dan niet veel aan doen om deze aanleg te veranderen, òf een pasgeborene is als een blanco vel papier of een blok ongemodelleerde klei en dan kan de opvoeder door de opvoeding het vel naar eigen wens beschrijven of de klei vormen.

De Jezuieten beweerden dat ze, als een kind tot zeven jaar bij hen werd gebracht, het voor zijn leven konden vormen. Deze twee uitersten zijn bekend als 'natuur' en 'vorming'. Tegenwoordig erkennen de meeste weldenkende mensen dat de waarheid ergens in het midden ligt.

Opvoeding is een voortdurend persoonlijk bezig zijn met het proces van educatie en van naar buiten halen.

Als theosofen weten we dat het kind uit vroegere levens de zogenaamde *skanda's* meebrengt, neigingen die al in het verleden zijn ontwikkeld. Hierbij komen de

invloeden van het leven, inclusief onze opvoeding, en spelen voortdurend op ons in, zeker in onze gevoelige perioden en ze vormen ons, zoals bijvoorbeeld onze huidige voor- en afkeuren — en ze kunnen zelfs ernstige schade veroorzaken. In de *Mahatma Letters* lezen we over de onfortuinlijke heer Fern, die in zijn jonge jaren door de Jezuïeten zo gevormd was dat hij geen onderscheid kon maken tussen goed en kwaad. De theorie van ‘vorming’ heeft in Europa vele eeuwen gedomineerd.

Maar toen sloeg de wijzer naar de andere kant door en verschillende voorlopers van de moderne opvoeding hebben niet zo lang geleden getracht die tussenkomst van opvoeden overboord te gooien. Rousseau was waarschijnlijk de eerste man in het moderne Europa die beweerde dat de mens vanzelf goed geboren wordt en dat hij bedorven wordt door de maatschappij enz. en natuurlijk door de formele opvoeding van die tijd – door conditionering. Maria Montessori was van mening dat de leraar zo min mogelijk tussenbeide moest komen, maar slechts de omgeving moest scheppen waarin het kind zichzelf kon ontwikkelen — met andere woorden: leren.

Opvoeding kan iemands hele leven doorgaan, zolang hij maar ervoor open staat om te leren.

Socrates kwam, volgens Plato, wat meer tussenbeide, maar hij was er heel erg van overtuigd dat je door speciale vragen de kennis die al aanwezig was in zijn toehoorders ‘naar buiten moest halen’. Hij hield ervan om de mensen zich te laten realiseren hoe weinig ze werkelijk wisten, om twijfel te zaaien en dan weg te lopen, zodat hun vragen onbeantwoord bleven en hen in verwarring brachten – of om hen aan te moedigen om in zichzelf op zoek te gaan, een ontdekkingsreis naar het zelf te maken. Hij doet ons in veel opzichten aan Krishnamurti denken. Hij vergelijkt zichzelf met een vroedvrouw die bij de

geboorte van een kind assisteert, maar niet echt verantwoordelijk is voor de geboorte.

‘God geeft mij bevel om de missie van de filosoof uit te voeren en in mijzelf en in anderen te zoeken...’ Hij is, zegt hij, een horzel die door God aan de Staat is gegeven, en het zal niet gemakkelijk zijn om een ander zoals hij te vinden. ‘Ik wed dat jullie uit je humeur zijn (zoals iemand die plotseling uit zijn slaap wordt gehaald) en dat jullie denken dat je me gemakkelijk dood kunt slaan... en dan verder kunt slapen voor de rest van je levens, tenzij God je in zijn zorg voor jullie een andere horzel toezendt.’⁷

Innerlijke houding

Dat was Socrates’ methode en misschien moet die worden nagestreefd. Men zou ook Rousseau of Maria Montessori kunnen nastreven. Maar waarschijnlijk zijn hun methodes en technieken meer de uitdrukking van, en minder belangrijk dan hun hele innerlijke houding.

Wellicht hangt er vooral veel af van de leraar, speciaal van zijn innerlijke houding. Een ware leraar kan met een rampzalige methode succes hebben, terwijl een minder begaafde leraar veel schade kan aanrichten met een moderne methode.

Het idee van opvoeding beperkt zich meestal tot jonge mensen en tot scholen, colleges, universiteiten enzovoort waarbij jongeren door oudere leraren worden onderwezen. En er wordt ook voornamelijk aan gedacht in de zin van training voor het leven in puur materialistische zin, het aanleren van een beroep en het leren overleven.

Maar opvoeding in groter verband blijft niet beperkt tot de jeugd en tot leerinstellingen of alleen maar om te leren overleven, want er bestaat in het leven meer dan puur materiële overleving en opvoeding kan iemands hele leven doorgaan zolang hij maar ervoor open staat om te leren. En iedereen kan fungeren als leraar of als leerling. Om *Licht op het Pad* aan te halen: ‘Niemand is uw vijand, niemand is uw vriend. Allen zijn uw leraren.’⁸

We kunnen mensen tegenkomen die ‘het slechtste in ons wakker maken’...of ‘die het beste in ons oproepen’. Beide ervaringen zijn waardevol, als we ze maar met aandacht ondergaan.

Het belangrijkste is dat we, als we maar open, flexibel, bewust zijn, -kritisch en zelfkritisch in positieve zin- we onze eigen leraren en leerlingen zijn... gedurende al onze levens. ‘Het hele menselijke bestaan...[is] een proces van zelfeducatie dat altijd maar doorgaat en misschien nooit ophoudt’.⁹

Wat zouden we moeten leren — hetzij als kind hetzij op enig ander moment in ons leven?

De Waarheid, zoals zowel Socrates als Krishnamurti benadrukten — of, op ons niveau van nu, feiten — de dingen zoals ze zijn, of het nu grote Waarheden zoals de innerlijke Eenheid van al het bestaande, of kleine waarheden in ons dagelijks leven zijn.

Wat is de weg naar Waarheid? Hoe kunnen we die ontdekken of blootleggen? Door de bedekking weg te halen, door te verwijderen wat niet waar, niet oprecht is, of het nu om bedrog of vleierij gaat. Zulk bedrog of zulke vleierij kan door iemand anders op ons overgebracht worden of door ons op iemand anders – of we brengen het misschien wel zelf op onszelf over.

Op dezelfde wijze kunnen we wat waar is benaderen (laten we niet zeggen ‘de Waarheid vinden’) door het naar buiten te halen. Er bestaat een uitdrukking: ‘De waarheid komt altijd aan het licht’. Vroeger of later komen de feiten naar buiten.

Haar naar buiten trekken bij een ander of bij onszelf zou overeenkomen met

Socrates’ methode. In het diepst van ons hart kennen we vaak de feiten, maar willen dat niet toegeven. Maar als we dan toch in onszelf gaan ‘graven’ en al onze gedachten en meningen kritisch gaan bekijken en weigeren om alles wat niet oprecht is te accepteren, kunnen we misschien feiten of de waarheid omtrent de dingen benaderen.

Welke opvoeding iemand heeft gehad hangt heel erg af van de omstandigheden — en dus van hemzelf, aangezien we onze eigen omstandigheden hebben geschapen. Maar hoeveel hij profiteert van zijn opvoeding of hoe hij ondanks zijn opvoeding daarvan overleeft — dat hangt direct van hem of haar af. En weer kunnen we het voorbeeld van Krishnamurti aanhalen, die op een gevoelige leeftijd door een leraar wreed was behandeld, maar op wie die wreedheid geen sporen had achtergelaten.

Vertaling: Corrie Blaak

Noten:

- 1 *On first looking into Chapman’s Homer*, John Keats
- 2 *Letters to the Schools*, Krishnamurti, dl. 2, blz. 75
- 3 *Light on the Path*, dl.2, blz 9-11
- 4 *Letters to the Schools*, Krishnamurti, dl.2, blz 31
- 5 *Foundations of Esoteric Philosophy*, blz.64 (Bowen Notes)
- 6 *Letters*, dl. 1, blz. 18
- 7 *A History of Western Philosophy*, Bertrand Russell, blz. 107-8
- 8 *Light on the Path*, dl.2, blz. 10
- 9 *Letters*, dl. 2, blz. 32

In memoriam Henk Dubbink

Op 19 maart 2001 is in zijn eenennegentigste levensjaar de voor leden van de T.V.N. en voor lezers van ons blad Theosofia wel bekende dr. Jan Hendrikus Dubbink overleden, Henk voor zijn vrienden.

Het grootste deel van zijn leven was gekenmerkt door studie, kritische studie van Theosofia, en het uitdragen daarvan in colleges en in tijdschriftartikelen. Zijn geesteshouding zou wellicht het beste kunnen worden gekarakteriseerd met het wakker maken en houden van het zelfstandig denken en zoeken van de individuele mens. Hij had een grote kennis, vaak tot in details, maar stond daarvan toch in wezen los. Hij kon met iemand een discussie voeren op het scherp van de snee, maar dan kon hij zich bij wijze van spreken omdraaien en was hij het vergeten. Hij was dus niet persoonlijk in het debat, en was ook niet persoonlijk te kwetsen. Tot in hoge leeftijd ging hij met studie en het schrijven van artikelen door. Zo zijt geweest op een artikel dat in deze *Theosofia* verschijnt, met een voor hem wel zeer kenmerkende titel: "Heilig Geloof of Kritisch Onderzoek". Een verfrissend artikel. Interessant is dat wat hem in een beginperiode van zijn leeftijd bezig hield, n.l. het zoeken naar de bronnen van de Theosofia, hem ook in de laatste fase van zijn leven weer bezig hield. Hij vond via de boeken van de Dalai Lama de verbinding met het Tibetaans Boeddhisme. Hij zou men kunnen zeggen de Theosofia zeer toegewijd. Dit is des te opmerkelijker, omdat hij nu al weer jaren geleden ernstig ziek is geweest, en die ziekte op een bewonderenswaardige wijze men kan wel zeggen, ook geestelijk, heeft overleefd. Twee jaar geleden moest hij nog zijn trouwe levensgezellin Hans Dubbink-Wayboer missen, toen zij op 17 juni '99 kwam te overlijden.

Vorig jaar heeft hij zijn negentigste verjaardag nog in aanwezigheid van een aantal naaste familie en vrienden gevierd. Henk voelde nu, dat zijn einde mocht komen en zo is hij op maandagavond 19 maart in alle rust heengegaan.

Maar laten we hier even een samenvatting van zijn werkzaamheden geven. Hij was classicus en leraar, eerst in Den Haag, later bij Kees Boeke. In 1948 kwam zijn proefschrift *Studia Plotiniana* tot stand. Van 1952 tot 1969 was hij privatdocent in Amsterdam, en van 1966 tot 1973 bijzonder hoogleraar op de leerstoel 'Metafysica in de Geest van de Theosofie' die onder auspiciën van de Stichting Proklos aan de Rijksuniversiteit Leiden gevestigd is. Hij heeft in 1966 het ambt van hoogleraar aanvaard met de rede 'Coëxistentie van Oost en West in de Metafysica'. Als bronnen voor zijn colleges dienden Plotinus, boeddhisme en Russische religieuze wijsgeren. Daarnaast schreef hij een aantal artikelen, met name voor Theosofia. Henk Dubbink heeft ook een rol gespeeld bij het tot stand komen van de eerste drie van de zeven Blavatsky Reference Series, samengesteld door Henk Spierenburg. Verder heeft hij een aantal bijdragen geleverd aan het tijdschrift *The Eclectic Theosophist* en het tijdschrift *Theosophical Network*.

Na zijn hoogleraarschap is hij ook nog vele jaren voorzitter van het bestuur van dezelfde stichting Proklos geweest. Daarna trok hij zich wel uit openbare actieve werkzaamheden terug.

Een aantal contacten hield hij echter aan, en zoals reeds gezegd, hij bleef artikelen schrijven. Hij bleef ook, tot aan het eind van zijn leven, een interessante, maar ook erudiete en inspirerende gesprekspartner, zij het met zachte stem. Wij zijn hem dankbaar voor al zijn gaven van hoofd en hart.

Aeisso Raven

Heilig geloof of kritisch onderzoek?

– J.H. Dubbink

*Even belangrijk en dringend
als menselijke schepsels bevrijden
uit onmenselijke kerkers,
is het te hulp snellen aan waarheden
die de gevangenen zijn van stelsels en ideeën
die hen opgesloten houden en verstikken.
Dom Helder Camara*

Tijdens de laatste wereldoorlog verbleef één van de coryfeeën van de Theosophical Society, Jinarajadasa, in Engeland. Hij had al herhaalde malen grote belangstelling voor de geschiedenis van de Vereniging getoond.

Hij trof in het hoofdkwartier in Londen enige nog nooit uitgegeven brieven van HPB aan, die te maken hadden met de roots van de Theosophical Society. De brieven geven een beeld van persoonlijke leerlingen van HPB en familieleden aan wie zij enige ideeën wilde geven over wat voor haar *Theosofisch leven* betekende.

Hij vond dit van zo'n belang voor de bewustwording van deze wortels dat hij deze brieven uitgaf in het boekje *HPB Speaks*¹.

De brieven, waar het hier om gaat, zijn te vinden in hoofdstuk 18 op blz. 189 t/m 234 van het eerste deel van bovengenoemd boekje.

Deze brieven handelen o.a. over een belangrijk punt, dat ook nu nog voor velen van groot belang kan zijn n.l.: de verhouding van Theosofie en Christendom, esoterie en exoterie. De inhoud van deze brieven komt neer op een weergave van ideeën en methoden die HPB aan haar persoonlijke leerlingen gaf. Ik verwijs de lezer daartoe naar een artikel in *Theosofia* van februari 1999, laatste alinea van blz. 36.

Uit deze brieven blijkt dat HPB haar jongere familieleden heeft willen *inwijden* in haar gedachtenwereld, niet zozeer daar-

toe bekeren. Zij wilde hen slechts in aanraking brengen met het, zoals zij het noemde: *Esoterisch Boed(d)hisme*². Soms heeft zij dit woord zelfs willen vermijden door alleen het woord *Boeddhisme* (met één d) te gebruiken. Hierop komen wij later in dit artikel wat uitvoeriger terug.

Zoals bekend heeft HPB zich als goed democraat en staatsburger van de USA bij de meerderheid van de leden in de Theosophical Society aangesloten toen zij teruggreep naar het begrip en het woord *Theosofia* en voor de benaming *Theosofie* koos³. De aanname van deze naam heeft haar achteraf gezien wel enige overlast bezorgd.

Theosofen behoorden in de geschiedenis van de westerse cultuur, tot de *stillen in den lande*, christenen die een eigen belevingswereld hadden, maar daar om hen moverende redenen niet rechtstreeks voor uit wilden komen. HPB heeft enige tijd lang geprobeerd, omdat dit in het westen in haar tijd onbekend was, de titel *Boeddhisme* te vermijden, door het woord *Boeddhisme* met één d te gebruiken. Een van haar redenen daarvoor vindt de lezer in bovengenoemd nummer van *Theosofia* op blz. 34.

Positief-kritisch

Eigentijdse Tibetaans boeddhistische leraren maken weliswaar geen reclame of propaganda in westerse zin voor hun geestelijke waarden, maar steken ook niet onder stoelen of banken dat hun boeddhistische ideeën de enige positief-kritische benadering zijn die zij nodig vinden, om o.a. tot een grondige verandering in de *technologische vooruitgang* en politieke belangen te komen. De theosofen geven er echter soms de voorkeur aan gaarne een positieve kracht in de moderne vooruitgang te *willen zijn*; zij zijn er echter weinig in geslaagd om zelf tot zo een positieve kracht uit te groeien.

Boeddhisten blijken van de basisideeën van de westerse cultuur niet zo'n hoge pet op te hebben. Dit was en is nog steeds het

geval. Dit verschil is door directe *opvolgers* van HPB weggemoffeld. In het in noot 1 genoemde boek van Overton Fuller, wijst de schrijfster in hoofdstuk 47 erop, dat HPB vanuit inspiratie van haar leraren de schrijfster Anna Kingsford, een bekende Christelijke Mystica, in de Engelse afdeling van de Theosofische Vereniging heeft geïntroduceerd hoewel zij geen goed woord voor Anna's ideeën overhad. De uitgesproken bedoeling hiervan was naast het, in onze westerse gedachtegang nog weinig uitgekristalliseerde *boeddhistische denken* van o.a. Sinnett, de schrijver van het boek *Esoterisch Boeddhisme*, ook het esoterisch christelijk beeld te introduceren. HPB vermeldde duidelijk dat het haar uitgesproken bedoeling was om openhartige kritische discussie aan te moedigen.

Zoals bekend wees Anna Kingsford niet op een fysieke reïncarnatie van Jezus, maar op het vinden van de ware spirituele innerlijke Christus. Het is m.i. geen positieve vooruitgang binnen de Theosofische Vereniging geweest dat Leadbeater en Besant het beeld van een *wederkomst* van de historische *Christus* hebben gepropageerd in de vorm van de jonge Krishna-murti, die als een reïncarnatie of wederkomst van Christus werd beschouwd. Het is hun klaarblijkelijk ontgaan dat deze *reïncarnatie* in de ogen van vele christenen bijna *ketters* genoemd mag worden. Verscheidene leden zoals o.a. Rudolf Steiner, voorzitter van de Duitse Afdeling van de Theosophical Society, zagen hierin destijds *Ein grobe Unfug* (een grote Onbetamelijkheid).

Eén van de nooit verwerkelijktte bedoelingen van HPB was om middels de vertaling van een hoofdstuk uit het werk van haar landgenoot Dostojewski, *De Groot Inquisiteur*, een sprekend en aangrijpend voorbeeld te geven van de gruwelijke ongerijmdheid om in de warrige, ook bloederige, praktijken van het exoterische Christendom een positieve waarde te zien. De lezer zal dit stuk van Dostojewski, de bedoeling van HPB, tevergeefs zoeken in de *Collected Writings* van HPB, omdat de

uitgever van haar werken *Boris de Zirkoff*, deze vertaling nooit daarin opgenomen heeft. Het is wél als artikel gepubliceerd in de *Theosophist* van 1881 Vol. 3 blz. 38 e.v. en blz. 75 e.v. Dostojewski maakt zijn opvatting duidelijk, dat het officiële christendom in de Middeleeuwen en daarna de positie van de menselijke vertegenwoordiger van de antropomorfe God, zijn Zoon op aarde als het hoofd van de hiërarchie van de kerk, als het middelpunt van de *politieke* macht op aarde misbruikt heeft voor een *machtspositie* t.a.v. de *gelovigen*. Dit is iets anders dan Christus als *Vredesvorst* te accepteren en te verkondigen. De gevolgen daarvan kunnen we heden ten dage zien in b.v. de Verenigde Staten die voorop lopen in de industriële groei, en in de aanwezigheid van exoterisch christelijk denken.

Het mag bekend zijn dat HPB deze vorm van *beschaving* als degeneratie van alle spirituele waarden beschouwde in de groeiende maatschappelijke politieke wereld van het westen. Vooral de oorlogsindustrie in Amerika heeft, door haar financiële investeringen, op bijna al het wetenschappelijk onderzoek grote invloed; daardoor hebben de verantwoordelijken een flinke vinger in de wereldse pap en maken er toch aanspraak op over het algemeen goede spirituele christenen te zijn. Dit heeft Dostojewski juist zo duidelijk aan de kaak gesteld in zijn verhaal van de *Groot Inquisiteur*. Het zou te ver voeren dit zo aangrijpende verhaal hier volledig af te drukken. Dostojewski probeert de lezer er toe te brengen de georganiseerde christenheid (in de gedaante van de R.K. Kerk) te beschouwen als satan: de onderdrukking van de domme dwalende mensheid geschiedt per slot van rekening voor haar eigen bestwil. Dostojewski is hier een voorloper van sommige ideologieën van de leider en de geleide zwakkere mensen.

Verzoening van tegenstelling

In het pas verschenen boekje van Henk Spierenburg *Avadhuta Gita*⁴, zal de lezer een zeer theosofische poging vinden tot verzoening van de tegenstelling tussen de

beide voorbeelden van de kracht-mens en de door deze ontkrachte mens. De paradoxale inhoud van deze Gita drukt Dostojewski uit aan het einde van het hoofdstuk *De Groot Inquisiteur: De geïncarneerde Christus die op het punt staat door de Groot Inquisiteur op de brandstapel levend verbrand te worden, kust zijn vervolger ten afscheid... en Hij verdwijnt*.

Deze principiële en historische overwegingen brengen ons, de lezer anno 2001, tot het volgende eveneens principiële verschil tussen de opvattingen van de Tibetaanse leraren uit 1880 en volgende jaren, en die van de eigentijdse Theosofen. Laatstgenoemden laten om principiële (???) redenen geen kritische geluiden horen. *We moeten ons niet met het politieke bedrijf bezig houden, dat zou niet spiritueel zijn*. Zo luidt het argument dat hiervoor over het algemeen gebruikt wordt.

HPB heeft echter nooit gearzeld politiek en dan wel economische kritiek door literaire schrijvers geuit, warm aan te bevelen⁵.

Op analoge wijze heeft HPB nooit gearzeld om diepgaande kritische beschouwingen over het menselijk godsbegrip te propageren teneinde hiermee het beeld, ontstaan in onze westerse cultuur, af te breken. Zij ging hierin zover dat zij *materialistische* lieden zoals Bradlaugh (1833-1891) en andere vrijdenkers als bondgenoten in haar strijd tegen de, onder de noemer van het christendom gepleegde wreedheden, oorlogen e.d., aanvaardde en hen openlijk steunde o.a. door ze toegang tot haar tijdschrift *The Theosophist* te geven. Dit is wel een geheel andere houding dan b.v. de directe kritiek van de schrijver Johannes Lehmann in het boek *Jesus Concern*⁶.

Collected Writings

Als voorbeeld van HPB's spirituele basis hiervoor verwijst ik naar *Collected Writings* deel XI blz. 413 ev. Zij plaatst hier een ingezonden stuk, geschreven door één van de belangrijke leden van de Theosophical

Society in de Verenigde Staten in 1889 n.l. A. Fullerton, een bekeerde dominee. Deze betoogde dat er in de zogenaamde vrijheid van denken in de Society weinig voortgang zat, omdat er aan een persoonlijke God niet dezelfde ruimte gelaten werd als aan de onpersoonlijke godsopvatting uit het Boeddhisme en Hindoeïsme. HPB keert het argument om en zegt dat de vrijheid van gedachte juist tot uitdrukking komt wanneer over deze zaken in vrijheid en vriendschap openlijk gediscussieerd kan worden, zonder aanleiding te geven tot het aannemen van scherp theologische *waarden en normen*.

Gebrek aan kritisch denken heeft altijd geleid tot stilstand en/of achteruitgang.

Na HPB's dood echter propageerden enige theosofen t.w. Besant, Leadbeater en Mead, dat kritische gesprekken over deze onderwerpen onvruchtbaar waren en tot niets leidden dan vijandschap in leven en denken. Tot de dag van heden is daar weinig verandering in gekomen. Het gebrek aan groei van de Theosofische Vereniging bewijst mijns inziens het tegendeel; gebrek aan kritisch denken heeft altijd geleid tot stilstand en/of achteruitgang. Zo luidde ook de mening van HPB, zoals zo vaak door haar duidelijk werd verwoord tijdens haar leven.

Halen we hier een uitspraak aan van een eigentijdse Tibetaanse leraar Dagpo Rinpoche. Bij een van zijn lezingen werd de volgende opmerking gemaakt door een van de toehoorders n.a.v. een boek⁷ van de paus, waarin deze o.a. zijn mening over het Boeddhisme geeft:

De paus heeft letterlijk gezegd dat hij boeddhisten goddeloos en onverschillig vindt.

De reactie van Dagpo Rinpoche luidde:

O, maar dan heeft hij toch gelijk. Als de Paus zegt dat de boeddhisten niet in God geloven als een schepper-god, waar zij de

schepping uit verklaren, dan heeft hij toch gelijk? Dat is vanuit zijn religie toch ook duidelijk een punt van kritiek? Dat klopt toch, daar heeft hij gelijk in. Dan heeft hij het toch helemaal door, de Paus⁸.

Esoterisch Boeddhisme

Het zal de lezer duidelijk zijn dat er maar weinig verschil is tussen de manier waarop HPB haar familie *inwijdde* in het esoterisch boeddhisme en die van de eigentijdse Tibetaanse leraren.

Haar nicht Nadyezhda⁹ kreeg te horen dat tante één geloofspunt dwingend oplegde n.l. de *oneness of God* (blz. 191 van *HPB Speaks deel 1*).

HPB probeert dit met nogal verheven klinkende bewoordingen duidelijk te maken door de praktijk van het *geloof* van haar *boeddhistische familie* te vergelijken met het Middeleeuws christelijke theologisch begrip van één God in drie personen (*persona* = masker). In deze Middeleeuwse theologie trad God op met drie *maskers* n.l. dat van God den Vader, God den Zoon en God den Heiligen Geest.

Wat HPB aan haar nichtje probeert duidelijk te maken, is het *niet* specifiek christelijke karakter van deze onderscheiding in *personen*. Op blz. 196, alinea 3 schrijft zij aan haar nichtje:

Jij gelooft in de drievuldigheid en wij in de Trimurti (letterlijk uit het Sanskriet vertaald: de drie gezichten). Jij gelooft in de door de kerk vastgestelde drie-eenheid, God den Vader, God den Zoon en God den Heilige Geest, in de antropomorfe beelden, en dit maakt van God drie verschillende individualiteiten in één... Wij volgers van de reine monotheïstische religie en filosofie...wij geloven in de drie-eenheid in wetenschappelijke, filosofische en goddelijke zin. Wij zien het zo: God de Vader is de Universele Ziel, de Scheppende kracht, die al wat bestaat geschapen heeft en dit iedere minuut opnieuw schept; God de Zoon, de Vrede die de hele schepping doordringt... [Hier vermeldt Jinarajadasa dat één bladzijde van het handschrift zoekgeraakt is]... Het is zoals het evangelie zegt, in het Huis van onze

Vader zijn vele woningen, er is genoeg te doen voor iedereen. Christenen kunnen zich verzetten tegen materialisme en atheïsme, niet christelijke mensen tegen katholieken en protestanten, voorzeker probeert men zich te gedragen volgens het inzicht dat hoe men God ook benoemt, hij dezelfde, nooit veranderende God is en dat alle mensen Broeders zijn....

Hieruit blijkt dat het *Esoterisch Boeddhisme*, dat HPB hier als het ware naast het Christendom stelde, daarmee helemaal niet ernstig in strijd is. Strijdig hiermee was volgens HPB slechts het *kerkelijke dogma* van de drie personen met de Al-éénheid van haar Tibetaans Boeddhistische leraren¹⁰.

Dogma's en esoterische leringen

Deze zeer vrijzinnige opvattingen door HPB aan het begin van de jaren (18)80 verkondigd, werden helaas na haar dood snel vergeten. Annie Besant wijst in haar boekje *Avatara's*¹¹ in geheel andere richting. Avatara betekent n.l. *afdaling*, hier die van een God uit de hemel tot op de aarde. De komst van een God op aarde is n.l. speciaal in een theïstisch stelsel nodig zodra al te veel en al te *domme* mensen de schepping in wanorde dreigen te brengen. God zelf, of -in christelijke zin- een door God op aarde gezonden *Zoon*, dan wel Leraar, moet dan redding brengen en de orde herstellen. Dit impliceert o.a. dat HPB's boeddhistische opvattingen van kritisch zoekende mensen naar *ontwaking*, uit verdoving en slaap, niet veel verschilt van een opstand tegen (de beeldspraak van) de almacht van God. De leraren van HPB hadden klaarblijkelijk Dostojewski, zoals eerder in dit artikel vermeld, geïnspireerd tot een *menselijke* kritiek op de in boeddhistische ogen *menselijke* beperkende dogma's van de christelijke kerken. Zij wijzen erop dat deze dogma's juist principieel en zeer reëel verschillen met de *esoterische* leringen van het Boeddhisme¹⁶.

Hier stuiten wij o.a. op één van de redenen waarom Subba Row, aanvankelijk medeleerling van de Tibetaanse Meesters

van HPB, al spoedig van inzicht veranderde. Hij beperkte zich tot het esoterische hindoeïsme van zijn land en verkondigde dat HPB door de (Hindoeïstische?) leraren afgewezen werd¹².

Ook moderne Tibetaanse leraren doen een appèl aan de menselijke pogingen om tot *ontwaking* te komen of tenminste tot een *intelligent geloof*. Dit laatste is steeds de activiteit van een kritisch onderzoekende geest; blinde onderwerping, aanvaarding van een hoger gezag, in de vorm van een hiërarchisch systeem, menselijk dan wel goddelijk, is voor boeddhisten uit den boze. Deze boeddhisten, waaronder HPB, karakteriseren deze *gelovige aanvaarding* als een uitvloeisel van het feit dat *mensen* vaak behept zijn met een tamelijk grote achting voor hun eigen zelfje en hun vermogens om de waarheid intuïtief te *begrijpen*. Haar leraren zien in de in de laatste anderhalve eeuw gegroeide industriële maatschappij meer een symptoom van overmatig materiële krachten, en geen vooruitgang in spirituele zin¹³. Iedereen die het verschil tussen de in de voetnoot genoemde *Begeerte* en de spirituele waarden niet voor ogen heeft, acht zichzelf in staat om tot *juiste* opvattingen over de moeilijkste zaken van geestelijk en spiritueel leven te komen.

De boeddhistische traditie acht alleen een Boeddha, dus een volledig ontwaakt mens, en niet ieder schepsel, ieder mens, in staat de waarheid volledig te overzien.

Dit verschilt veel van de boeddhistische traditie, die alleen een Boeddha, dus een volledig *ontwaakt* mens, en niet ieder schepsel, ieder mens, in staat acht de waarheid volledig te overzien/doorzien en daardoor in staat te zijn, zelfs de God Brahma een lesje te geven¹⁴. Alleen een mens in de *volmaakt ontwaakte staat* d.w.z. een Boeddha, is in staat de volledige waar-

heid te kennen, te verwoorden en te openbaren.

In deze brieven (HPB Speaks), maken wij kennis met een aspect van HPB dat mij, tot een luttel aantal jaren geleden, toen ik deze brieven weer eens las, volkomen ontgaan was, n.l. dat zij, niet alleen in het openbaar of in groeperingen van haar aanhangers het *esoterisch Boeddhisme* verkondigde, maar dit ook probeerde duidelijk te maken in de kring van haar familie. Het zou ook wel gek geweest zijn als zij niet getracht zou hebben jonge mensen in haar familie te wijzen op de waarden en normen die in haar eigen leven een voorbeeld waren¹⁵.

Terugkomend op de naam *Theosofie*, door de leden van de Theosophical Society gegeven aan de door HPB aanvaardde en gepropageerde gedachten en de verbreding hiervan, nog de volgende woorden: zij heeft m.i. enige tijd lang een *minder misleidende* naam in haar hart en gedachten gehad; ik doel hier op het woord *Boeddhisme* met één *d*¹⁶.

Dit woord verwijst naar die staat van *volkomen ontwaking* en ontwaakt zijn, waarover wij in de vorige alinea's schreven. Het gaat hier niet alleen over de bekende historische Boeddha Shakyamuni, maar verwijst naar drie kwaliteiten: Alomtegenwoordige Wijsheid, Groot Liefde Mededogen en Onbegrensde Vaardigheid. Ieder mens die deze *ontwaakte* staat en deze drie kwaliteiten in zichzelf verwezenlijkt heeft, is een Boeddha; iemand die de menselijke potentie volledig verwezenlijkt heeft¹⁷. In zekere zin kan men dus dit Boeddhisme met één of twee *d*'s, de volmaakte vorm van humanisme noemen. Boeddhisme een *Godsdienst* te noemen geeft aanleiding tot vele misverstanden.

Innerlijk ontwakingsproces

Als levende basis in de mens zag HPB niet een *hoger* beginsel, een eeuwig *Atman*, maar gewoonweg het *Ontwaken*. Eén van de betekenissen van de Sanskriet wortel *Boedh* is *ontwaken*. De betekenis van dit woord *Boeddhisme* heeft zij (helaas!), als naam voor de Theosofische Vereniging,

niet aan haar tijdgenoten kunnen overdragen. Het is een feit dat Tibetaanse Boeddhisten zichzelf geen Boeddhist noemen, maar het woord *Nangpa* gebruiken: *Hij of zij die zich naar binnen keert*. De verwijzing naar de historische Boeddha wordt ook hier vermeden. De nadruk ligt op het innerlijke ontwakingsproces!, waar de Dharma, de ervaringsleer van de historische Boeddha Shakyamuni, centraal staat. HPB was zich van deze verschillen klaarblijkelijk wél bewust, want op blz. 192 van bovengenoemd boekje *HPB Speaks* schrijft zij:

...iedereen gelooft in zijn eigen weg, juist zoals zijn eigen smaak, de een houdt van tomaten en de ander verafschuwt ze.... De verschillen in dogma's in de godsdiensten worden niet door heiligen geschapen, maar door zondige mensen: de verschillende geloven drevén de mensheid uiteen tot vijandelijke volkeren en rassen.

Als historicus heeft de volgende vraag mij al jarenlang bezig gehouden: waarom zijn deze gedachten van HPB kennelijk in de doofpot gestopt? Vond men het onbelangrijk, was het *onwetendheid* of misschien wel vrees voor de waarheid van sommige feiten in strijd met onze westerse denkwijze? Ook in het pas 10 jaar oude boekje van Overton Fuller (noot 1) heb ik niet of ternauwernood kunnen terugvinden dat de *Tibetaanse Meesters* van HPB de z.g.n. *esoterische* opvattingen betreffende het Christendom als aanvulling op hun eigen ideeën in de Theosofische Vereniging meer naar voren hebben willen brengen.

Volgens HPB waren de woorden van Dostojewski in het hoofdstuk *de Groot Inquisiteur* **niet** bedoeld als verwijzing naar reële historische beschrijving van feiten, maar had de door instigatie van haar leraren aan Dostojewski gegeven inspiratie betrekking op *scheppingen* van beperkte zondige mensen [dogma's]¹⁸. Zeer vele hoofdfiguren uit zijn roman *de Gebroeders Karamazof* worden als *zondig* en vaak als psychische wrakken beschreven. Het zou m.i. meer met de waarheid overeenstem-

men dat HPB met deze vertaling geweest heeft op hetzelfde beginsel als boven genoemd, n.l. dat deze Inquisiteur gerekend moet worden tot de *zondige* menselijke geest die uit is op macht en manipulatie.

Gedicht en schepping

HPB noemde deze *scheppingen* met een aan het Grieks ontleend Engels woord *Poëm* = gedicht. Vergelijk het woord poëtisch met het Griekse woord *Pojëma* dat *schepping* betekent en wel specifiek een dichterlijke schepping. De nogal omstrede figuur Weinreb noemde één van zijn werken *De Bijbel als Schepping* (n.l. van God)¹⁹. Weinreb gebruikte het woord *schepping* dus in volkomen andere zin dan Dostojewski en Blavatsky n.l.: *Goddelijk* als tegendeel van menselijk en dwalend. Het Mahayana Boeddhisme vermijdt het om hier vast omschreven dogmatische tegenstellingen in te zien, en onze 19e eeuwse denker Bolland, Christen in het geloof, kwam met zijn *eenheid der tegendelen* dicht bij deze boedhistische waarheid.

De kritiek op het exoterische christendom, regelmatig door HPB geuit, verschilt in geen enkel opzicht van de kritiek die zij op oosterse exoterische godsdiensten had. Zo lezen wij op blz. 192 van *HPB Speaks deel 1* waar zij het volgende zegt:

Als er geen dogma's waren zouden er geen protestanten, katholieken, boeddhisten en hindoeïsten zijn; allen zouden geloven in de ene God, Heer Schepper van alle wezens en dingen. Allen zouden zich beschouwen als kinderen van één Vader. Zij zouden zich geschaamd hebben hun medebroeders te doden in onderlinge oorlogen.

Het is wel duidelijk, dat hier niet alleen de overeenkomsten maar ook de verschillen van groot belang zijn, d.w.z. om een kritische studie vragen. HPB entameert de *vergelijkende* studie van godsdiensten, wijsbegeerte etc. niet voor niets; zij wil door deze studie tot zuivering van de menselijk gegroeide dogma's komen.

Misschien ten overvloede wijs ik op het boek *De Geheime Leer*, waarin m.i. HPB haar universaliteit duidelijk heeft willen maken, en wel speciaal door deze *vergelijkende studie*. De woorden *vergelijkende studie* zijn m.i. niet meer dan een uitdrukking van kritisch denken. Hiermee verwerpt zij m.i. niet de veelheid van uitdrukking van het alomtegenwoordig beginsel, maar wel het materialisme waarbinnen vastgeroeste ideeën gevormd worden. Men vergeet dat b.v. woorden als *geest*, *ziel* en *materie* niet alleen meer als hypothesen werkzaam zijn, maar als *geloof* en *waarheid* geaccepteerd worden, en dit kan alleen maar door kritische vergelijkingen doorbroken worden. Deze woorden zijn niet meer dan een functioneel etiket om een bepaalde ervaringstoestand aan te duiden. Van een *kritische* denkwijze kan geen sprake meer zijn, als men i.p.v. wetenschappelijk of hypothetische waarden er absolute of theologische waarden van maakt²⁰.

Noten:

1. HPB Speaks, *Vol. 1 en Vol. 2*, geredigeerd door Jinarajadasa; The Theos. Publ. House Adyar, Madras India 1950. Misschien ten overvloede wijs ik de lezer erop dat in het 2e deel van *HPB Speaks*, in de *Introduction*, enige woorden worden gewijd aan brieven, die na de oorlog boven tafel zijn gekomen, zgn. van de hand van HPB. Jean Overton Fuller, een in Engeland bekende auteur van veel studies over spirituele figuren, tevens dichteres met een uitvoerig oeuvre, betoogt, m.i. overtuigend, in de *Appendix 1* van haar boek *Blavatsky and her Teachers, an Investigative Biography*, uitg. East-West Publications in association with the Theos. Publ. House Londen, 1988, dat hier sprake is van vervalsingen.

2. HPB heeft de figuur Jezus herhaaldelijk aangehaald als beeld van een Westerse Bodhisattva. In die zin kunnen de woorden van Jezus *Alleen door mij komt u tot de Vader* in een ander licht komen te staan. In het boeddhisme wordt gezegd dat alleen uit een Bodhisattva, de *altruïstische mind*, *bodhicitta*, een Boeddha kan voortkomen. (Zie ook noot 15)

3. Mij is, tenminste in onze taal, geen publicatie betreffende de oprichting van de Theosophical Society bekend die ook maar enigszins te vergelijken valt met *Notes on Sources* d.w.z. de bronnen van de geschiedenis zoals die te vinden zijn in het boek van M. Gomes (blz. 235 t/m 239) *The dawnning of the Theosophical Movement*; TPH, Wheaton USA/Madras India/London, England 1987. Het woord *bronnen* (sources) wordt door een historicus gebruikt om zeer oude, oorspronkelijke zaken aan te duiden die een reële basis zijn voor historische kennis. In spirituele zin echter zal men met zo een historische bron maar zeer gedeeltelijk kunnen werken.

4. *Avadhuta Gita*, door Henk Spierenburg; Ankh Hermes B.V. Deventer 1998.

5. In 1982 heb ik een poging gewaagd om deze stilte te doorbreken en het tegendeel van het in deze tekst genoemde gebruik, te propageren. Ik deed dit in een Feestbundel ter gelegenheid van het 15-jarige bestaan van de Stichting Proklos: *Theosofie, Wetenschap en Politiek, Theosofische Vereniging in Nederland, 1982, op blz. 16 t/m 46, Theosofie is politiek, Een meta-historisch onderzoek*. Ook Annie Besant hield zich met politiek bezig vóór zij lid werd van de Theosophical Society. In Engeland heeft zij zich, ook later, zeer ingezet voor de politieke en economische vooruitgang, alsmede voor het verlenen van de status van *Dominion* aan de kolonie Brits Indië. Schrijver dezes bekent graag dat deze Annie Besant vooral grote invloed heeft gehad op zijn besluit om lid te worden van de Theosofische Vereniging.

6. *Jesus Concern* uitg. Ankh Hermes B.V. Deventer 1973.

7. *Over de Drempel van de Hoop*, door Zijne Heiligheid Paus Johannes Paulus II.

8. Uit het transcript *Karma en Leegte, De relatie tussen Karma en Leegte* van Dagpo Rinpoche; Kadam Chöling Holland, 1995.

9. Hier zien wij weer een aspect van HPB, niet als leraar van de Theosofische Vereniging maar ook van mensen uit haar omgeving die zij de algemene beginselen voor ogen hield. Zie ook artikel *HPB als leraar*. Theosofia nr.2, april 1999. In de inhoudsopgave van het onvertaalde boek *Reminiscences of H.P. Blavatsky and The Secret Doctrine*, door Countess Constance Wachtmeister et al., The Theosophical

Publishing House, Wheaton USA 1976, komen verschillende namen van *leerlingen* van HPB voor, lang voordat de Theosophical Society begon te werken. Ons inziens bewijst dit boek dat HPB in dezelfde traditie stond als moderne Tibetaanse leraren.

10. Zie Zijne Heiligheid de Dalai Lama, *Het Goede Hart. Het Nieuwe Testament in een Boeddhistisch perspectief*; Lannoo/Maitreya, Emst 1997.

11. *Avatara's* door Annie Besant; TPH 1900. Ik heb mij laten vertellen dat tot diep in de 20ste eeuw dit boekje tot de verplichte ES literatuur behoorde. Dit boekje is geheel doortrokken van de politieke gedachten van het *orthodoxe hindoeïsme* en niet van die van het boeddhisme. Besant en Leadbeater hadden klaarblijkelijk op de schrijftafel van de Mahatma's kunnen kijken en daar ontdekt dat de leringen van het Boeddhisme onder meer een *verwerpelijke kritiek* op het hindoeïsme zouden zijn en een ontkenning van de esoterische waarheden daarvan, klaarblijkelijk niet voor India bestemd. Deze zaken werden en worden zo vermenschlijkt dat er de-facto een beeld wordt geschilderd van een goed doordacht *menselijk* stelsel van vaste eeuwige waarden en normen. Besant stelt gewoonweg vast dat het niet in de bedoeling van God gelegen kan hebben dat Boeddha Shakyamuni een positieve bijdrage gebracht heeft door de eeuwige waarden van de Veda's als onderwerp van twijfel en discussie te stellen. HPB's medeleerling, de Brahmaan Subba Row, was het hiermee geheel eens. In het moderne boekje uitgegeven door de TPH, Adyar 1993: *A Lonely Disciple (Monograph on T. Subba Row 1856-90)* van de hand van N.C. Ramanujachary, wordt HPB op blz. 49 bovenaan geciteerd: *De houding van Subba Row wordt steeds vijandiger. Bij tijden was hij zeer orthodox.... Hij was gekant tegen het onthullen van de hogere occulte leringen; hij wantrouwde westerlingen door en door en evenmin accepteerde hij het feit dat occulte leringen zo openlijk door een vrouw uit de doeken gedaan konden worden.*

De schrijver wijdt hierover nog verder uit in de volgende alinea: *Subba Row heeft door bemiddeling van C. Oakley zelfs geweigerd om mijn [HPB] handschrift te lezen en iets te maken te willen hebben met mijn Geheime Leer.* HPB heeft herhaaldelijk gewezen op principiële verschillen tussen boeddhisme en hindoeïsme in oude nummers van *The Theosophist/Theosofia*.

Het zal duidelijk zijn dat het woord *Avatara* door de orthodoxe Brahmaan Subba Row in volkomen andere betekenis gebruikt werd dan het gebruik van dit woord in de boeddhistische tekst van Shantideva, *de Bodhicharyavatara* (genoemd in noot 15).

12. Zie: *Blavatsky and her Teachers* (genoemd in noot 1) blz. 161 alinea 3 van onderen, waarin Subba Row zegt dat HPB schuldig is aan de grootste van alle misdaden(?) n.l. dat zij de geheimen van het occultisme aan de openbaarheid heeft prijsgegeven.

13. Ik herinner mij nog dat ik in de eerste jaren van mijn lidmaatschap van de Theosofische Vereniging, kort na 1928, een tegenspraak ging zien tussen de geestelijke waarden van het *socialisme* als propaganda voor verheffing van de arbeidersklasse en de woorden van de Internationale: *Begeerte heeft ons 'socialisten' aangeraakt*. Genoemd lied was het clublied van alle socialisten.

14. Er bestaat in het Hinayana-Boeddhisme het volgende verhaal: Gautama Boeddha, de *Volledig Ontwaakte*, ontmoette op zijn reizen door het oneindig heelal Brahma (de scheppende God Brahma, de Vader van Goden en Mensen zoals Zeus in de Griekse mythologie genoemd wordt), in een staat van enige verdoving, tenminste op één punt; Brahma was volkomen vergeten dat hij eens was voortgekomen uit het hoogste beginsel. Evenmin had hij voor ogen dat hij dus, als zijnde een *schepsel*, daarin weer zou oplossen en verdwijnen. De Boeddha maakte hem vriendelijk attent op het feit dat hij niet meer of minder was dan één van de vele vormen waarin het oneindige zich uitdrukt; dit houdt dus in dat hij als schepsel nooit eeuwig kan zijn.

15. Dit vormt een aanvulling op zaken betreffende persoonlijke leerlingen van HPB, zoals aangehaald in de artikelen *Broederschap, een Relatieve Werkelijkheid* in *Theosofia* februari 1999 en *HPB als Leraar* in *Theosofia* april 1999.

16. In de *Collected Writings*, deel 15, de algemene index, blz. 92, vindt de lezer vele plaatsen waar HPB de woorden *Boeddhisme* met één en twee d's vergelijkt. Zij geeft daarin duidelijk voorkeur aan het woord *Boeddhisme* met één d. Zij was een goede democraat, in de zin van de grondwet van de USA, en zij probeerde het Boeddhisme (met één d) aan te bevelen, omdat het voortdurende *ontwaken* uit de zgn. uiterlijke werkelijkheid de gemeenschappelijke basis van de leer van Boeddha en van alle andere godsdiensten is.

17. Zie: *Bodhicharyavatara* van Shantideva Nederlandse vertaling Ria Kloppenborg; uitg. Meulenhoff, Amsterdam, 1980. Het heeft mij steeds met verdriet en verwondering vervuld dat de Theosofen zich nooit serieus bezig gehouden hebben met het boek *Entering the Path of Enlightenment* van de bekende Hindoe-Boeddhist Shantideva (11e eeuw na Chr.), waarmee ik kennis maakte in een Engelse vertaling van de hand van Marion L. Matics; the Macmillan Comp. Collier Macmillan Ltd. London 1970. Matics voorzag zijn vertaling van deze 11e eeuwse tekst van uitgebreide commentaren. Hierin hadden Theosofen het bewijs kunnen vinden dat de opvattingen en verklaringen van moderne Tibetaanse leraren in wezen dezelfde zijn als die van Shantideva in genoemd boek.

18. Ik meen mij te herinneren, dat ik in *goede* publicaties van Rooms Katholieke zijde wel eens het woord *inquisitie* gelezen heb voorafgegaan door de hoofdletter *H*, als zijnde *Heilig*.

19. *De Bijbel als Schepping*, Prof. F. Weinreb; uitg. N.V. Servire, Den Haag, 1963.

20. Daniël van Egmond behandelt dit feit uitgebreid in zijn dissertatie *Body, subject and self, the possibilities of survival after death*. Utrechtse Theologische Reeks, faculteit der Godgeleerdheid Universiteit Utrecht, 1993.

Derde millennium: de visie

– Ervin Laszlo

Wanneer we het derde millennium ingaan, bevinden we ons midden in de snelste en meest diepgaande transformatie in de geschiedenis van de mensheid. De hedendaagse transformatie is net zo diepgaand als die welke leidde van de middeleeuwen naar de industriële eeuw, maar deze verloopt sneller en doet zich eerder in enkele tientallen jaren voor dan in eeuwen. De eerste tientallen jaren van het derde millennium zullen net zo van de nieuwe tijd verschillen als dat tijdperk van de middeleeuwen.

Dr. Ervin Laszlo, redacteur van *World Futures, The Journal of General Evolution*, heeft diverse belangrijke functies bekleed aan universiteiten, in werkgroepen voor wetenschappelijk onderzoek, bij de Unesco, enzovoort.

De nieuwe omstandigheden vragen om radicaal andere wijzen van denken en handelen. Dit stelt ons voor een probleem, omdat de snelheid waarmee de nieuwe wereld op ons afkomt, ons niet de tijd heeft gegeven voor het ontwikkelen van de benodigde inzichten, waarden en normen, en gewoonten. Voor het merendeel proberen we nog steeds aan de omstandigheden van de komende eenentwintigste eeuw het hoofd te bieden met het denken en de gewoontes van de twintigste eeuw. Dat is hetzelfde als proberen te leven in de hedendaagse industriële samenlevingen met de denkpatronen van dorpsbewoners uit de middeleeuwen. Het is niet effectief en het is ook gevaarlijk vanwege de kwetsbaarheid van onze gemeenschappen en ecologieën. Het gevaar gaat iedereen aan. Gelet op de toegenomen onderlinge verbanden en afhankelijkheden, tweegebracht door een wereldomvattende markthandel, door technologieën en informatiesystemen, vormen de achterhaalde inzichten en gewoonten in één deel van de samenleving een bedreiging voor alle overigen.

Einstein vertelde ons dat we een probleem niet kunnen oplossen met dezelfde denkwijze die ertoe geleid heeft. Met betrekking tot het eind van het tweede millennium wil dit zeggen dat we niet het begin van het derde millennium kunnen

halen zonder het ontwikkelen van de denkwijze die zou passen bij onze veranderde omstandigheden. Een nieuwe oriëntatie moet voor onze gezamenlijke evolutie gevonden worden, waarbij wordt uitgegaan van dat wat de koers van de westerse beschaving van de afgelopen driehonderd jaar heeft gekenmerkt. We kunnen niet langer toestaan dat gewoonte en inertie onze stappen leiden; van de verdere ontplooiing van onze gezamenlijke evolutie moeten we ons bewust zijn. Daartoe moeten we echter ons eigen bewustzijn ontwikkelen.

Tijdens een toespraak op 21 februari 1990 voor het Congres van de Verenigde Staten die in gezamenlijke zitting bijeen waren zei de Tsjechische schrijver-president Václav Havel: 'Zonder een wereldomvattende omwenteling in de sfeer van het menselijk bewustzijn zal niets ten goede veranderen.... en de catastrofe waar de wereld op afstevent - de ecologische, sociale, demografische, of algehele ineenstorting van de beschaving - zal onvermijdelijk zijn.' Hij had gelijk. We kunnen niet het hoofd bieden aan de transformatie van onze economische, sociale, en ecologische systemen zonder een overeenkomstige transformatie van ons bewustzijn.

Met elkaar te leven en niet tegen elkaar, te leven op een zodanige wijze waardoor niet de kansen op een goed leven aan anderen ontnomen worden, zich bekommeren om wat met de armen en de machtelozen gebeurt en met de natuur - dit vereist gevoeligheid en invoelingsvermogen; zich bewust zijn van de situatie waarin men zich bevindt en er op een creatieve wijze mee omgaan. Onze zorg moet een dimensie ontstijgen waarbij het alledaagse ik, het zakenleven en de natie in het middelpunt van de belangstelling staan, en uitgaan naar een hogere dimensie waar het menselijke, de natuur en de planeet centraal staan.

Alternatieve levensstijlen

Gelukkig vindt er al een transformatie van het bewustzijn plaats in creatieve mensen met een open geest. Over de hele wereld

trekken jonge mensen gevestigde waarden en overtuigingen in twijfel, en zijn zij op zoek naar alternatieve levensstijlen en bestedingspatronen. Is concurrentie nog steeds de belangrijkste weg naar succes - zou samenwerking niet betere resultaten opleveren? Wordt met efficiëntie het verkrijgen van een maximale productiviteit voor iedereen en elke machine bereikt - zou waarachtige efficiëntie niet berusten op het produceren van maatschappelijk bruikbare goederen en diensten waaraan de mens werkelijk behoefte heeft? Is de opeenhoping van rijkdom en van materiële goederen die voor geld te koop zijn de juiste maatstaf voor de waarde van een persoon - zouden sommige eigenschappen die niet voor geld te koop zijn, zoals vriendelijkheid, wijsheid en zorgzaamheid, niet de ware kenmerken van iemands voortreffelijkheid zijn? Zou het kunnen dat de basale vrouwelijke waarden zoals opvoeden, zorgdragen en het met elkaar verbinden het beste tegengif zijn tegen de onverschilligheid, egocentriciteit, en chronische agressie die heersen in de hedendaagse samenlevingen? Mensen van alle leeftijden die gevoelig zijn en zich betrokken voelen, geven blijk van een nieuwe kijk op het bestaan en van respect voor de natuur, zij krijgen oog voor humanitaire en ecologische aangelegenheden. Zij ontdekken dat verschillen onder mensen, hetzij op het gebied van sekse, ras, kleur, taal, politieke overtuiging of van godsdienstig geloof eerder interessant en verrijkend zijn dan bedreigend. Meer en meer mensen realiseren zich dat als we de natuur iets aandoen dit tegelijkertijd voor ons niet zonder gevolgen kan blijven, en dat andere mensen die hetzij naast ons wonen, in afgelegen delen van de wereld, hetzij tot generaties behoren die nog geboren moeten worden, niet van ons gescheiden zijn en dat hun lot niet van dat van ons verschilt.

Dit soort bewustzijn dat essentieel is voor leven en overleven in de tegenwoordige wereld zou zich in iedereen kunnen ontwikkelen. Het intuïtief besef van eenheid, één te zijn met de medemens en met de Natuur, hetgeen de basis voor een

dergelijk bewustzijn vormt moet niet onderdrukt worden, uitgefilterd door rationeel denken dat dit besef toeschrijft aan kinderlijke fantasie, of ingeval het blijvend is aan een geest die uit zijn doen is. De school en het gezin moeten kinderen aanmoedigen sympathieën en gevoelens te koesteren die hen verbinden met andere mensen, met de mensheid en met de natuur; en de druk van het dagelijkse leven en van competitie moet ruimte maken voor het gevoel één te zijn met anderen en met de Aarde.

De maatschappelijk en ecologisch relevante inzichten van de kunsten en van de religies moeten erkend worden; de positieve waarden en visies die te midden van de jeugd en alternatieve culturen opduiken moeten bevorderd worden, en de inzichten die gecreëerd worden in de toonaangevende gelederen van de moderne wetenschappen moeten deel uitmaken van ons onderwijs- en openbaar informatiesysteem.

Wetenschap is niet alleen macht: het is ook kennis en op zijn best een basis voor wijsheid. Kernreactoren, intercontinentale en ruimtereizen, wondermedicijnen, en kant en klare communicatie zijn technologische bijproducten, en zij geven op een indringende wijze vorm aan de wereld waarin we leven. Nochtans is de visie zoals deze geschetst wordt door de meest recente ontwikkelingen van de moderne wetenschap ook veelbetekenend. Het zou een invloedrijke factor in de verhoudingen kunnen zijn die de evolutie van het hedendaagse bewustzijn bepalen - en daarmee voor onze individuele en collectieve vaardigheid om het hoofd te kunnen bieden aan de uitdagingen die op ons wachten op het keerpunt van het millennium.

Samenhang en harmonie

In hun meest recente ontwikkeling getuigen de moderne wetenschappen - waaronder vooral de nieuwe natuurkunde, de nieuwe biologie, en de nieuwe psychologie en psychotherapie - jegens ons van een wereld die enkele malen subtieler is en meer een geheel vormt, dan de mechanistische en fragmentarische wereld zoals

deze nog steeds gezien wordt door de heersende stroming in onze maatschappij. In de nieuwe visie vertoont zich alles wat we weten en waarnemen, in een immens proces van een enorme complexiteit maar met een grote samenhang en in een subtiele harmonie. Ruimte en tijd zijn met elkaar verbonden en vormen de dynamische achtergrond van de evolutie van melkwegstelsels en sterren: stof treedt terug ten bate van energie die als een fundamenteel kenmerk van de realiteit wordt gezien: en continue velden vervangen afzonderlijke deeltjes als de basiselementen van een heelal dat hoofdzakelijk uit energie bestaat. De kosmos is een naadloos geheel, dat zich in de loop van de tijd ontwikkelt en omstandigheden voortbrengt waarin zich leven kan openbaren en daarna het denkvermogen. Leven is een nauw netwerk van relaties dat zichzelf ontvouwt naar zijn eigen wetten, en de ontelbare diverse onderdelen verbindt en integreert. De biosfeer is geboren binnen de baarmoeder van het heelal, en het denkvermogen en het bewustzijn zijn geboren in de baarmoeder van de biosfeer. Ons lichaam maakt deel uit van de biosfeer en beweegt mee met het ritme van het levensweb op deze planeet. Ons denkvermogen hoort bij ons lichaam en communiceert met andere denkvermogens en met de natuur.

Deze inzichten zijn cruciaal voor onze tijd. Zij helen de breuk tussen geest en lichaam, tussen het zelf en de ander, tussen menselijk wezen en natuur. Zij geven ons een nieuw besef van bedoeling en betekenis. En, wellicht het meest belangrijke van alles, zij geven inspiratie voor een groot verantwoordelijkheidsgevoel. Gezien onze intieme betrekkingen in de natuurlijke orde - met elkaar, met de biosfeer, en met de kosmos als geheel - is het onze onontkoombare verantwoordelijkheid om een wereld tot stand te brengen waar individualiteit, vernieuwing, en diversiteit niet de bron zijn van verdeeldheid, conflict en ontaarding, doch de basis vormen voor harmonie, samenwerking en co- evolutie.

Uit: *The Theosophist*, december 1999

Vertaling: Ton van Beek

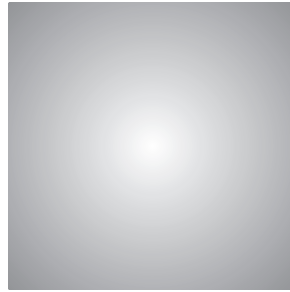
8 mei 1891: de sterfdatum van H.P. Blavatsky

– Henk Spierenburg

De geschiedenis is meer dan bekend. Op 8 mei 1891 stierf mevrouw Blavatsky in het Londense hoofdkwartier van de Theosophical Society in Groot-Brittannië.

Natuurlijk zijn er mediums geweest die hebben geprobeerd contact te krijgen met wat we de ‘geest’ van HPB zouden kunnen noemen. ‘Geest’ is in dit artikel alleen maar een woord om de gestorven Blavatsky aan te duiden. Sommigen zullen dit anders willen noemen, maar daar gaat dit artikel niet over.

De meeste theosofen zullen de pogingen van mediums om contact te zoeken met de geest van HPB met een schouderophalen afdoen. Het wordt echter wat anders als bekende en leidende persoonlijkheden in de theosofische beweging zeggen dat zij dat contact hebben en daarover berichten.

W.Q. Judge en de geest van HPB

In een circulaire die ondertekend was in Londen op 18 juli 1894 en in New York op 1 augustus 1894, werd bekend gemaakt dat er een eind was gekomen aan de samenwerking tussen Annie Besant en William Q. Judge.¹ Dit is het feitelijke moment waarop de splitsing tussen wat later de TS (Point Loma) en de TS (Adyar) werden genoemd, tot stand kwam.

Zoals de geschiedenis ons vertelt kozen sommige vooraanstaande leden voor Judge en anderen voor Besant. Archibald Keightley bijvoorbeeld, koos voor Judge.

William Quan Judge schreef op 4 januari 1895 een brief aan Archibald Keightley en andere bestuursleden in Londen met de volgende inhoud:

Makkers: Ingesloten treft u een kopie aan van hetgeen HPB tot mij zei op 3 januari [1895], [het gesprek werd] voortijdig beëindigd doordat iemand binnenkwam het bekende en voortdurende gezeur aan mijn hoofd door [de situatie] in Europa. Het is een woordelijk verslag. Later zal meer worden gezegd. U kunt een ieder die het waard is en loyaal is het laten lezen. Het kan worden voorgelezen in een geschikte groep. Er mogen geen kopieën worden gemaakt.

Het moet worden opgeborgen in het bestuursarchief. Met broederlijke groeten, William Q. Judge. [PS] Laat u niet verleiden tot vreemde gedachten of daden hierover.

Dan volgt het eigenlijke verslag van wat HPB tot Judge zei:

Je bent niet opgeknapt met een zinloze of vruchteloze taak [errand]. Je hebt op voortreffelijke wijze onze zaak geholpen in de crisis. Vat moed. De Meester kende de betrouwbare en moedige kanten van je ziel zeer goed toen hij mij opdroeg om jou de leiding te geven van onze zaak in Amerika. Naarmate het centrum van onze kracht meer wordt aangevallen, zoveel temeer zal ons licht werken voor de rechtmatige zaak. De overwinning is aan ons. Alles zal aan het eind goedkomen. Natuurlijk zijn er fouten gemaakt, maar je bent niet te zeer afgeweken van de lijnen die door de Meester zijn uitgezet. Het is mijn wens dat je voorzichtig zult zijn met het rondzenden van Instructies bestemd voor de E.S., want er zijn verraderlijke en onwaardige toeschouwers binnen de poorten. De tegenstanders zullen zich alle nieuwe ideeën toe eigenen volgens xxx.² De krachten zijn losgebroken en alleen vernietiging kan het proces nog stoppen.

Laat ik je iets vertellen van de dingen die ik heb geleerd sedert ik mij heb teruggetrokken uit de uiterlijke wereld. Veel van de problemen in het leven zouden zijn opgelost als wij meer contact zouden hebben gehad. Dat is wat ik heb geleerd en mij duidelijk is geworden. Naast het werk in Amerika ben ik geïnteresseerd in Spanje. Ierland kan voor zichzelf zorgen. In de dennenbossen heb ik een loge gevonden waarvan ik al iets wist voor ik afscheid nam. Daar zijn zeven chela's die een licht verspreiden dat op een dag beter gekend zal worden. Ik zal je daarover meer vertellen bij onze volgende samenkomst. Er is daarmee het nodige verbonden dat kan worden gebruikt als krachten die licht brengen in dit land, want er is een subtiel soort verbondenheid. Verzeker je ervan dat bij onze samenkomst niet wordt vergeten xxx. Het licht van die loge breidt zich lang-

zaam uit over Spanje en ik voorzie dat de oude vorm van fanatiek bijgeloof en lichtgelovigheid zal worden omgezet tot een tempel van licht, die zijn krachten zal vermengen met die van Amerika en Ierland. Ik weet dat vanuit deze drie punten de mensheid veilig gesteld zal worden. xxx ...

Het in Spanje gesignaleerde licht is aan zeven zijden paars en geel. Aan elk van de zeven zijden is een ster. Dit verbeeldt de Spaanse Loge. Verbind jezelf daarmee als je geleid wil worden. xxx

Ik geef je geen toestemming om terug te treden, noch om dit voor te leggen voor nader onderzoek. Ontwerp plannen voor het Amerikaanse werk. Zorg dat al je standpunten in orde zijn en dat zij goede fundamenten bevatten. Laat de rest aan ons over. Dit als antwoord op je vragen van gisterennacht. xxxxx

Ik wil niet ingaan op punten van minder belang. Die moeten vanzelf in orde komen. De Meester is er niet om kleine kwesties op te lossen. Laten wij ons richten op de toekomst van de theosofie in Amerika. xxxx

(Interruptie en einde door [de komst van] een bezoeker).³

Nu zal menige lezer het hoofd schudden en zich afvragen of die brief daadwerkelijk door Judge is geschreven. Op de vraag of er inderdaad een communicatie als in de brief beschreven heeft plaatsgevonden, zullen wij hier niet ingaan.

De echtheid van de brief van 1895

Er bestond in de dertiger jaren van de twintigste eeuw een vriendschappelijke relatie tussen de redacteur van de *O.E. Library Critic*, Dr. H.N. Stokes, en de leiding van de TS (Point Loma). De plaatsing van een artikel van zijn hand in het speciale nummer van *Sunrise* van april/mei 2000 over Dr. de Purucker, getuigt daar nog van.

In de *O.E. Library Critic* wordt een aantal namen gegeven van leden van het cabinet van Dr. de Purucker die van de echtheid van het handschrift van W.Q. Judge getui-

gen. Dat zijn Iverson L. Harris (de chef van het cabinet), Joseph H. Fussell, Elsie V. Savage, Margherita Siren en Helen Harris. Voor wie de geschiedenis van de Point Loma TS een beetje kent, zijn dit bekende namen. Hieruit kan zonder meer worden geconcludeerd dat de Point Loma TS de brief als echt beschouwt. De United Lodge of Theosophists (ULT) daarentegen beschouwt de brief als een vervalsing.⁴

De 1900 KH-brief aan Annie Besant

In 1900 ontving Dr. Besant van een zekere B.W. Mantri uit Bombay een brief gedateerd 22 augustus 1900. Het poststempel is van 25 augustus. De brief van Mantri is op zich niet interessant. Echter was in de brief van Mantri een precipitatie te vinden in het handschrift van de Mahatma K.H. Hierin komt de volgende tekst voor:

Het diepe verlangen naar een reïncarnatie van Upasika [HPB] op enig moment, is de oorzaak van een misleidende mayavische mentale constructie [ideation]. Upasika heeft nuttig werk te doen op de hogere gebieden en kan niet spoedig terugkomen.

De boodschap is duidelijk: HPB verblijft in de hogere gebieden en moet niet lastig worden gevallen.

De echtheid van de brief van 1900

De brief werd, samen met een facsimile waarin delen waren afgeplakt, voor de eerste maal gepubliceerd in *The Theosophist* van mei 1937.⁵ Het facsimile werd ook gepubliceerd in G.A. Barborka's boek *The Mahatmas and their Letters*.⁶ Hoewel diverse commentatoren uit de theosofische beweging schreven dat de tekst van de brief voor de eerste maal werd gepubliceerd in de eerste uitgave van *Letters from the Masters of the Wisdom*, in 1919, is dit onjuist. Pas in de derde uitgave uit 1945 was dit het geval. In latere uitgaven is dit onveranderd.⁷

We spreken hier nog steeds over de brief waarin Jinarajadasa bepaalde delen heeft afgeplakt. Maar in het september/oktober nummer 1987 van *The Eclectic Theosophist*

werd de brief opnieuw gepubliceerd, maar nu volledig.⁸

De United Lodge of Theosophists besprak de brief in haar boek *The Theosophical Movement 1875-1950* als volgt:

*In weerwil van de onzin die door mevrouw Besant werd verspreid in de naam van de 'Meesters', lijkt deze authentiek te zijn.*⁹

Na de publicatie van de complete tekst in *The Eclectic Theosophist* barst de discussie in diverse theosofische tijdschriften los. Men begint de consequenties van echt of niet echt te beseffen. In de brief worden namelijk aanwijzingen over de door mevrouw Besant te volgen koers van de TS (Adyar) gegeven en dat past natuurlijk niet in het beeld van andere organisaties die alleen zichzelf als de ware organisatie beschouwen.

Op de vraag of de brief echt is kan hier het antwoord niet worden gegeven. Het facsimile toont duidelijk het handschrift van de Mahatma K.H., maar dat kan natuurlijk ook een vervalsing zijn. Wij weten het niet.

De boodschap van dr. De Purucker in 1930

Op 25 juni 1930 zegt dr. De Purucker in zijn E.S., de Katherine Tingley Memorial Groep:

*HPB heeft haar zeer korte devachanische periode beëindigd en werkt bewust. Zij is niet in het westen geïncarneerd, maar zij is in een stoffelijk lichaam. Ik heb geen toestemming om te zeggen of dit het normaal opgroeiende lichaam van een kind is, of dat het een volwassen lichaam is waarin zij heeft plaatsgenomen. Het is voor een adept, of voor een chela met de hulp van een adept, mogelijk het eigen lichaam te verlaten om te sterven en plaats te nemen in een ander volwassen lichaam, dat onder bepaalde omstandigheden wacht en daar gereed voor is. U kunt uw eigen conclusies trekken.*¹⁰

Dr. De Purucker schreef voor de nog steeds niet volledig gepubliceerde *Encyclopedic Theosophical Glossary* het lemma *The*

Doctrine of Tulku, dat in 1945 in een ander boek werd gepubliceerd. Hieruit nemen we de volgende passage:

Waar is zij [HPB] nu? HPB is niet geïncarneerd, noch is zij in een stoffelijk lichaam als de gewone menselijke wezens dat hebben. Zij is nu niet geboren, is niet geboren als een kind. Maar zij is op bepaalde tijden voor een bepaalde persoon, met toestemming van die persoon, als het ware een tulku voor die persoon. We zouden kunnen zeggen dat HPB voor een bepaalde tijd belichaamd, of gedeeltelijk belichaamd is in die gekozen persoon voor een bepaalde zaak.¹¹

Conclusie

Wat is waar? We weten het eenvoudig niet. Als we uitgaan van het standpunt dat alle drie bronnen juist zijn, mogen zij niet met elkaar in tegenspraak zijn. Dat zou inhouden dat HPB Judge drieënehalf jaar na haar dood te woord heeft gestaan. Voorts dat de Mahatma K.H. in 1900 duidelijk maakt dat zij niet moet worden lastiggevalen. En dat Dr. de Purucker 30 jaar daarna, en later nog een keer, zegt dat zij af en toe voor een bepaalde tijd gebruik maakt van het lichaam van een volwassene. Het oordeel is aan de lezer.

Noten

1. Dara Eklund (samensteller), *Echoes of the Orient*, deel III, San Diego 1987, blz. 451453 en

Henk J. Spierenburg, *The Succession of H.P. Blavatsky*, artikel in *Theosophical History*, juli-oktober 1991, blz. 207.

2. De Engelse zin luidt: All new ideas will be appropriated by the other side after xxx.

3. De brief is gepubliceerd in de *O.E. Library Critic*, Washington DC, november 1932. De brief kan ook worden gevonden op de website http://members.tripod.com/davidgreen_2/judge1.htm.

4. Zie *The Theosophical Movement 1875-1950*, Los Angeles 1951, blz. 2859.

5. *The Theosophist*, mei 1937, blz. 106109.

6. Geoffrey A. Barboroka, *The Mahatmas and their Letters*, Adyar 1973, blz. 356363.

7. C. Jinarajadasa, *Letters from the Masters of the Wisdom, 1870-1900, First Series*, Adyar 1945, brief nr. 46.

8. *The Eclectic Theosophist*, september/oktober 1987, nr. 101, frontpagina.

9. Anoniem, *The Theosophical Movement 1875-1950*, Los Angeles 1951, blz. 296.

10. A.L. Conger (samensteller), *The Dialogues of G. de Purucker*, Covina 1948, deel II, blz. 163.

11. Helen Savage en W. Emmett Small (samenstellers), *Studies in Occult Philosophy*, Covina 1945, fotografische herdruk, Pasadena 1973, resp. blz. vi en 368.

AUM! Dit is het heilig Woord; het omvat al wat bestaat; al wat is, wat was, wat wezen zal, het is vervat in het AUM.

Ook alles wat boven de drievoudige tijd verheven is, dat wat noch tijd noch ruimte kent, ook dat is het AUM.

W.H. van Vledder: "Het Mysterie van het Zelf, Upanishaden"
Mândûkya Upanishad 1.

Kwan-yin

– H.P. Blavatsky

Onze huidige mensheid is nog in de vierde van de zeven grote cyclische ronden. De mensheid is een baby die nog maar nauwelijks uit de luiers is, en de hoogste adept van onze tegenwoordige tijd weet minder dan hij zal weten als een kind in de zevende ronde. En zoals de mensheid collectief een baby is, zo is de mens dat ook in zijn huidige individuele ontwikkeling.

Daar nauwelijks verwacht mag worden dat een jong kind, hoe voorlijk ook, zich zijn bestaan vanaf het geboorte-uur kan herinneren, dag na dag, met de verscheidene ervaringen van elke dag, en de verscheidene kleren die hij elke dag aan moest, zo was geen enkel 'zelf', behalve dat van een adept die Samma-Samboeddha bereikt heeft - waarin een verlichte de lange reeks van zijn voorbije levens gedurende al zijn voorgaande geboorten in andere werelden ziet - ooit in staat zich de bepaalde en verscheidene levens waar hij doorheen is gegaan, te herinneren. Maar eens komt die dag...

Wij kunnen een voorgaande passage die verwijst naar Kwan-yin, even toelichten. Deze goddelijke macht werd uiteindelijk geantropomorfiseerd door de Chinese Boeddhistische ritualisten tot een duidelijke godheid met twee geslachten, met duizend handen en duizend ogen. Deze werd genoemd Kwan-shai-yin Bodhisattva, de Stem-Godheid, maar in werkelijkheid betekende dit de stem van het alomtegenwoordige latente goddelijk bewustzijn in de mens; de stem van zijn ware Zelf, die volledig kan worden opgeroepen en alleen gehoord kan worden door grote morele zuiverheid. Vandaar dat men zegt dat Kwan-yin de zoon is van Amitabha Boeddha, die het licht deed zien aan die Heiland, de genadige Bodhisattva, de

'Stem' of het 'Woord' dat universeel verbreed wordt, de 'Klank' die eeuwig is. Het heeft dezelfde mystieke betekenis als de Vach van de Brahmanen. Terwijl de Brahmanen de eeuwigheid van de Veda's handhaven vanuit de eeuwigheid van 'klank', beweren de Boeddhisten door synthese de eeuwigheid van Amitabha, daar hij de eerste was om de eeuwigheid van de Zelf-geborene, Kwan-yin te bewijzen. Kwan-yin is de Vachishvara of Stem-Godheid van de Brahmanen. Beide komen voort uit dezelfde oorsprong als de Logos van de neoplatonische Grieken; de 'geopenbaarde godheid' en zijn 'stem' zijn

te vinden in het 'Zelf' van de mens, zijn geweten; het Zelf is de ongeziene Vader, en de 'stem van het Zelf' is de Zoon; elk is de relatieve en de correlatieve entiteit van de ander. Zowel Vachishvara en Kwan-yin speelden, en spelen nog steeds, een belangrijke rol in de Inwijdingsriten en Mysteriën in de Brahmaanse en Boeddhistische esoterische leringen.

“Tibetan Teachings”,
Uit: *Lucifer*; september 1894
Vertaling: A.M.I.

...Zoals van een felbrandend vuur duizenden vonken spatten die toch alle één zijn in hun aard van vuur, zo komen uit de Onveranderlijke vele, vele wezens voort van Zijn verheven aard, en keren terug tot Hem die hen heeft voortgebracht.

Verheven boven naam en vorm is Hij, de goddelijke Ene, transcendent en immanent is Hij die niet geboren is; verheven boven het bedrieglijk zin en het steeds falend denken staat Hij, de Almachtige, de Onsterfelijke, die louter Waarheid is.

Hij is het Al, als goddelijk Zelf omvat Hij het Al in vrijheid en onsterfelijkheid, in liefde en in wijsheid. Wie eens dit Zelf gevonden heeft, verborgen in het eigen hart, ontstijgt voorgoed onwetendheid, bevrijdt van pijn en smart.

W.H. van Vledder: "Het Mysterie van het Zelf, Upanishaden"
Mundaka Upanishad II.1.1, 2 en 10.

D i a l o o g

Ingezonden brief

Onlangs ontving ik als nieuw lid van de Theosofische Vereniging de laatste brief uit de serie 'brieven voor nieuwe leden'. Graag voldoe ik hierbij aan uw oproep om mijn mening te geven over o.a. het lidmaatschap van de vereniging.

Wat mij opvalt is dat binnen de vereniging veel belang wordt gehecht aan geregelde studie. Hierbij wordt dan bedoeld op het bestuderen van boeken. Het lijkt alsof je eerst de boeken moet hebben bestudeerd voordat je daadwerkelijk als theosoof aan de slag kunt. Ik ben het van harte met u eens dat studie van groot belang is. Voor mij gaat het dan echter niet in eerste instantie om het verwerken van kennis uit boeken, maar om de bestudering van mijn ervaringen in het dagelijks leven. Daarmee wil ik zeker niet het belang van bijvoorbeeld *De Geheime Leer* van H.P. Blavatsky ondermijnen. Ik meen dat de bestudering van boeken belangrijk is om bijvoorbeeld bredere verbanden te zien, maar voor mij is het zelfonderzoek naar mijn ervaringen in het dagelijks leven samen met anderen het uitgangspunt en het meest wezenlijk en leerzaam. Radha Burnier zegt: "Het werk van de Theosofische Vereniging moet zich niet beperken tot het aanmoedigen van mensen tot studeren en leren vanuit de stoffelijke wereld of tot het verzamelen van ideeën en informatie over de niet-stoffelijke werkelijkheid door het lezen van wat anderen daarover te zeggen hebben. Het is veel belangrijker

om zelf tot de wereld der waarheid te komen, om zelf de aard van schoonheid en eenheid, welke liefde betekent in de spirituele betekenis van het woord, als een persoonlijke ervaring te kennen, als een onomstotelijk vaststaand feit. En de andere kennis kan een hulpmiddel zijn om dat te bereiken... H.P.B. zei dat de toekomst van de Theosofische Vereniging niet alleen afhangt van de kennis die de leden bezitten, maar van de *levende wijsheid* die er onder hen is – een wijsheid die niet meetbaar is en die niet onder woorden kan worden gebracht."

Als fundamenteel principe hanteert de Theosophical Society dat er geen enkele lering, geen enkele mening is, door wie ook onderwezen of gekoesterd, die in enig opzicht voor enig lid van de vereniging bindend is, dat er geen lering, mening is die niet vrijelijk door enig lid mag worden aangenomen of verworpen. De leden van de General Council vragen elk lid van de vereniging om ook dit principe te verdedigen, te handhaven en er naar te handelen, en ook onbevreesd zijn eigen recht te doen gelden op vrijheid van denken en meningsuiting, binnen de grenzen van hoffelijkheid en rekening houdend met anderen.

Vorig jaar heeft centrum Borne een reactie in de *Theosofia* gegeven op de vraag of theosofen praktisch bezig zijn. Wat mij vervolgens verbaast is dat er geen enkele reactie is gekomen. Laat ik voorop stellen dat ik de vrijheid van denken zeer belangrijk vind. Maar zou het zo

kunnen zijn dat er met het principe van vrijheid van denken binnen de grenzen van hoffelijkheid en rekening houdend met anderen in de vereniging dusdanig wordt omgegaan, dat de confrontatie tussen de verschillende meningen en opvattingen onder de leden van de vereniging uitblijft? Volgens mij is de vereniging door deze houding verlamd en futloos. De leden van de vereniging en de vereniging zelf komen naar mijn mening met deze houding geen stap verder. Ik betreur deze gang van zaken zeer. Naar mijn overtuiging kan ik juist door de mening van een ander aan die van mij te spiegelen en andersom, groeien c.q. wijzer worden. "We zeggen niet: Theosofie staat alleen maar in dit boek of in dat boek. We bestuderen haar in verschillende vormen en *staan open voor wat anderen hebben ervaren...*" En: "Zelfs in het menselijk leven om ons heen, waarvan we soms bepaalde onderdelen niet leuk vinden, bestaat het wonder en wordt iets onthult van de kosmische geest, de basis waaraan alles zijn betekenis ontleent. *Wanneer we niet open staan, dan missen we misschien heel veel.*" En: "Licht op het Pad zegt: 'Beschouw ernstig al het leven dat u omringt. Leer op intelligente wijze in de harten der mensen te schouwen. *Beschouw ook u eigen hart zeer serieus.*'"

Tijdens het ledenweekend van 18 en 19 november 2000 kwam het voorgaande goed naar voren. Ik vond het allereerst jammer dat het weekend rond de voordracht van de heer Gomes was opgebouwd. In het

D i a l o o g

eerdere ledenweekend had ik juist ervaren hoe waardevol het kan zijn om als leden met elkaar aan het werk te gaan. Daarnaast was in het programma dat ik ontving aangegeven dat er veel aandacht aan discussies zou worden besteed. Helaas heb ik zondag 19 november 2000 geconstateerd dat geen discussie plaatsvond. Ik heb mijn teleurstelling hierover uitgesproken bij de heer Gomes en A. Ritsema. Voor mij is zo'n discussie juist heel essentieel. Het is natuurlijk interessant om te horen hoe de heer Gomes over de stanza's denkt, maar nog interessanter en leerzamer is het om hierover met elkaar van gedachten te wisselen. Die mogelijkheid was helaas niet aanwezig. Ik wijs in dit verband op Radha Burnier die opmerkt dat er mensen zijn "...die *De Geheime Leer* van begin tot eind bestuderen, of zich een ander als autoriteit beschouwd boek eigen maken, zoals de Veda's of de Koran, zonder dat ze een nieuwe kwaliteit in hun leven inbrengen of het vermogen verwerven om wijsheid over te dragen. Het is zeer duidelijk dat feitelijke, woordelijke kennis en het vermogen begrippen te doorgronden geen wijsheid vertegenwoordigen. Daarom is het werk van de Theosofische Vereniging niet voornamelijk gericht op het doorgeven van dat soort kennis. Niet dat we geen respect hebben voor begripsmatige kennis, maar het is niet voldoende."

De geschetste omgang met de vrijheid van denken blijkt naar mijn idee ook uit de *Theosofia*. Alhoewel ik mij beseft dat het

bestuur zich (heeft) in(ge)zet om via de *Theosofia* een dialoog te starten, moet ik tot op heden constateren dat binnen de vereniging blijkbaar die behoefte niet aanwezig is. Deze passieve houding kan ik niet begrijpen. Is er wel voldoende betrokkenheid van de leden bij de vereniging? Wat is anders de toegevoegde waarde van de vereniging?

Het erfgoed dat H.P. Blavatsky de vereniging heeft nagelaten is voor mij van ongekend universeel belang. Ik voel een grote verantwoordelijkheid om zorgvuldig met dit belang om te gaan en hierover met anderen zowel binnen als buiten de vereniging van gedachten te wisselen. Voor mij is bovenal van belang om het erfgoed van H.P. Blavatsky in de dagelijkse praktijk te brengen door mijn mening en opvattingen aan die van anderen te spiegelen. Door mijzelf goed te onderzoeken kan ik alleen met behulp van die ander groeien en die ander kan weer van mijn ervaringen leren. Dat is voor mij broederschap. Hierover zou naar mijn mening binnen de vereniging ook tijdens de ledenvergaderingen fundamenteel met de leden moeten worden gesproken en zouden vergader-technische aspecten, zoals de vaststelling van het verslag met punten en komma's, minder tijd moeten vragen. Eén van de doelstellingen van de vereniging luidt immers: *Het onderzoeken van de onverklaarde wetten van de natuur en van de vermogens die latent in de mens aanwezig zijn. De verwezenlijking van deze doelstelling vergt wel een actieve houding van de leden en de vereniging.*

Daarnaast komt de bedoelde omgang met de vrijheid van denken naar mijn mening ook naar voren in het functioneren van de vereniging zelf. Het lijkt alsof deze omgang eraan in de weg staat om *samen* als vereniging de theosofische gedachte naar buiten uit te dragen. "Het is niet de functie van de Theosofische Vereniging om mensen te overtuigen om een serie leringen of boeken te accepteren en te geloven.Zuiverheid van denken komt spontaan tot uitdrukking in een juiste wijze van leven, in de harmonie en genegenheid van onze betrekkingen met anderen. Wanneer hier in de praktijk niets van terug te vinden is, is de kennis niet van het kaliber dat uitmond in wijsheid. De Theosofische Vereniging moet geen lege, onvruchtbare kennis verspreiden, maar iets waarin de kwaliteit van het leven tot uitdrukking komt. Zonder juiste kennis is er geen broederschap. Als we ons niet broederlijk gedragen, werkt dit gebrek aan broederlijkheid als een scherm dat ons verhindert iets te zien zoals het is. Zij gaan dus beiden hand in hand." En: "Een van de waardevolle lessen die we kunnen leren in de Vereniging is dat er binnen zo'n groep als de onze net zo veel verschillende benaderingen zijn als dat er leden zijn, en dat broederschap gebaseerd is op een werkelijk begrijpen en accepteren van al die verschillende benaderingen. Onze verschillen kunnen ons *verrijken*; ze moeten niet leiden tot verdeeldheid."

Tenslotte wil ik graag uitspreken dat ik de *Theosofia* vaak als intellectueel ervaar en, zo heb ik

D i a l o o g

vernomen, met mij vele anderen. Tijdens het eerste ledenweekend hoorde ik dat vele leden de Theosofia zelfs ongelezen in de prullenbak gooien. Is het wellicht een idee om een tevredenheidsonderzoek onder de leden uit te voeren? Zou dit blad niet veel meer een blad van de leden kunnen zijn doordat de leden en centra bij toerbeurt (een deel van) de *Theosofia* voor hun rekening nemen?

Naar mijn overtuiging dienen de leden en de Theosofische Vereniging zelf met de start van de nieuwe eeuw een omslag te maken van een passieve naar een actieve houding en van een intellectuele benadering van de theosofie naar het in de dagelijkse praktijk brengen van het zeer waardevolle theosofisch gedachtegoed. Graag zou ik de mening van uw bestuur en de andere leden vernemen.

Wellicht is het een idee om mijn brief in de *Theosofia* te plaatsen.

Met vriendelijke groeten,

Gerard Annink
Kalandersstraat 24
7621 TA Borne
tel. 074 - 2660225

Als met een gouden schijf
Is het gelaat der Waarheid steeds bedekt;
Ontsluier uw gelaat, o goddelijke Zon,
Opdat ik, zoeker naar Waarheid, u moge zien.

O gij, Voeder der wereld, eenzame Reiziger
In wie de wereldorde rust
O Zon, gij Zoon van Hem die Heer is van het Al,
Spreid nu uw stralen wijd,
En bundel uw verblindend licht,
Opdat ik uw meest wezenlijke vorm mag zien.
Ik ben Dat, ik ben het Wezen in de Zon!

Laat mijn levenskracht nu opgaan
In de aldoordringende Adem van God,
En laat dit lichaam worden tot as!
Aum! O, mijn Geest, herinner u, herinner u al wat is volbracht;
O mijn Geest, herinner u, herinner u al wat is volbracht.

O goddelijk Vuur, gij kent al onze daden;
Leid ons nu langs het goede Pad,
Laat ons genieten van de vruchten van onze daden.
Bevrijd ons van het bedrieglijk pad van zonde en dood.
Aan u betuigen wij de hoogste lof en eer.

W.H. van Vledder: "Het Mysterie van het Zelf, Upanishaden"
Isha Upanishad 15-18.

G. de Purucker, *De Esoterische Traditie*, Nederlandse vertaling van een verkorte versie van de 2de editie van *The Esoteric Tradition*, Theosophical University Press, Den Haag 2001, ISBN nr. 9070328550, gebonden, 738 blz., prijs f79,00.

Zoals hierboven aangegeven is er sprake van een verkorte versie. Wie dit leest zal beseffen dat de discussie gelijk zal losbarsten. Laten wij echter eerst nagaan wat er precies is gebeurd.

In het *Voorwoord van de vertalers* vinden we: “Deze vertaling van de *The Esoteric Tradition* van G. de Purucker (oorspronkelijk in twee delen) is gebaseerd op een onvoltooide verkorte versie waaraan door stafleden van Theosophical University Press in de jaren vijftig is gewerkt.”

Van dr. De Purucker zijn veel teksten bewaard gebleven. In de meeste gevallen zijn dat verslagen van lezingen, tijdschrift-artikelen of korte lemma's bedoeld voor een woordenboek. Hij heeft slechts één boek geschreven en dat is *The Esoteric*

Tradition in twee delen, waarvan de eerste uitgave verscheen in 1935 en een herziene tweede druk in 1940. Beide in twee delen, samen 1109 pagina's plus 71 pagina's indices. Een flink pak papier dus. Wie niet al een behoorlijke basiskennis van de theosofie heeft, kan de lezing van die twee delen beter nog even uitstellen.

De stafleden van de Theosophical Society met hoofdkwartier in Pasadena, hadden waarschijnlijk dezelfde mening en maakten dus een (onvoltooid) verkorte editie. Deze editie nu, die nimmer in het Engels werd uitgegeven, is nu in Nederland voltooid en in het Nederlands vertaald.

Wie enigszins bekend is met de wereld van de Point Loma traditie van de theosofische beweging, weet welke delen daarvan de vraag of verkorte uitgaven mogen, met ja of nee zullen beantwoorden. Wie “nee” zegt, weet dat men zal zeggen dat ook toen na de dood van de Purucker het Genootschap nog een eenheid was, de delen van dr. De Purucker's *Questions we all ask*, in verkorte vorm werden uitgegeven. We zullen hier echter die discussie laten rusten en ons tot het boek beperken.

In de Point Loma traditie, in Nederland de Theosofische Genootschappen, wordt De Purucker hoger geschat dan Blavatsky. Men wijst er dan op dat HPB heeft gezegd dat er na haar een betere leraar zal komen. In die kringen ziet men De Purucker als de invulling van die belofte.

Dr. De Purucker zegt van zichzelf: “Het waren de Groten

van het menselijke ras, onze Oudere Broeders, die mij gezonden hebben, de Meesters van Wijsheid en Mededogen die mij hebben getraind om deze boodschap te brengen.” (*Questions we all ask, First Series*, Point Loma 1929/1930, blz. 728). Op een andere plaats (*The Dialogues*, deel I, Covina 1948, blz. 290) zegt hij dat er op dat moment (februari 1930) vijf boodschappers van de Witte Loge zijn, waarvan er slechts één zichzelf als zodanig bekend mag maken. Hijzelf dus.

Voor wij nu ons gezicht in een superieure glimlach plooiën, eerst het volgende: degenen in de Point Loma traditie die dit aannemen als juist, kunnen ruwweg in twee groepen onderscheiden worden. Wie het als waarheid aanneemt op grond van het feit dat degene die leiding geeft aan de zondagochtendbijeenkomsten van de Genootschappen, het zo mooi of met zo'n gezag kan zeggen, kan niet serieus worden genomen. Wie echter een uitgebreide kennis heeft van het werk van H.P. Blavatsky, de brieven van de Mahatma's en de verdere vroege theosofische literatuur en daarna het werk van dr. De Purucker *chronologisch* heeft gelezen, moet serieus worden genomen.

De schrijver van deze recensie gelooft het niet, maar gelooft wel dat er in het werk van dr. De Purucker een ontzagwekkende kennis van de theosofie te vinden is.

Degene die de eindverantwoordelijkheid voor de verkorte versie van de Nederlandse vertaling van *De Esoterische Traditie* heeft gehad is, om een

Boek & periodiek

uitspraak van dr. De Purucker over Jinarajadasa te parafaseren (*The Dialogues, second series*, blz. 157): een van de meest bekwame leden van het Genootschap met Pasadena als hoofdkwartier.

Voor wie is dit boek nu bedoeld? Wie bijvoorbeeld *De Oceaan der Theosofie* van W.Q. Judge of *De Oude Wijsheid* van dr. Besant heeft gelezen, en een volgende stap wil zetten, vindt hier een uitstekend vervolg met een grote basiskennis van de theosofie in een vlotlezend en begrijpelijk Nederlands.

Henk Spierenburg

Joodse mystiek, Een inleiding, door J.H. Laenen, (ISBN voor Nederland 90 242 93979, ISBN voor België 90 209 3525 9) Uitgeverij Kok-Kampen/ Uitgeverij Lannoo-Tielt, 1998, f44,50.

De auteur heeft in zijn jonge jaren bij de koopvaardij gewerkt. Na het beëindigen van deze loopbaan studeerde de auteur Spaanse taal- en letterkunde en Semitische talen en culturen. De auteur is tot aan zijn pensionering werkzaam geweest in het onderwijs.

Met name in deel III van *De Geheime Leer* (tweede uitgebreide druk, Uitgeverij Theosofische Vereniging, 1980) kan men de nodige verwijzingen vinden naar de achtergrond van de Joodse mystiek. In de delen I en II van *De Geheime Leer* wordt herhaaldelijk informatie over de Kabbala, een belangrijke Joodse mystieke stroming, gegeven (TUP-uitgave, 1988).

Eén van de doeleinden van de Theosofische Vereniging is het aanmoedigen van de vergelijkende studie van godsdienst, wijsbegeerte en wetenschap. Met het oog hierop kan aanbevolen worden om van de inhoud van het boek *Joodse mystiek* kennis te nemen.

Het boek wil een beeld geven van de voornaamste mystieke stromingen in het Jodendom van de laatste tweeduizend jaar. De literatuur hierover kan verdeeld worden in enerzijds wetenschappelijke literatuur, wat als nadeel heeft voor velen niet of moeilijk toegankelijk te zijn. Anderzijds is er de gepopulariseerde literatuur die wel toegankelijk is, doch meer verduistert in plaats van inzicht te geven. Wat dit betreft wijst de auteur in hoofdstuk VIII op het in de gepopulariseerde literatuur ontbreken van enige kennis van de Joodse traditie en het niet blijf geven van verdieping in de Joodse mystiek. Het boek wil dienen als een betrouwbare wegwijzer ten aanzien van de Joodse mystiek. Hierin is de auteur naar mijn mening zeker geslaagd.

Er wordt aandacht besteed aan het wetenschappelijk onderzoek naar de Joodse mystiek. Daarna volgt er een overzicht van de historische achtergronden van het Joodse volk en de traditionele literatuur van het Jodendom. Vervolgens wordt overgegaan tot het geven van een inhoudelijke beschrijving van de voornaamste mystieke stromingen: de antieke Joodse mystiek, de klassieke periode van de Kabbala, de Luriaanse Kabbala, de Kabbala van Shabbetai Zevi en de Chassidische

beweging. Ten slotte is hoofdstuk VII speciaal gewijd aan de taalmystiek. Isaac de Blinde (1165-1235) heeft hiervoor de basis gelegd. Volgens hem zijn er twee processen van emanatie: de wereld van de sefirot, alsmede de spirituele woorden die de taal vertegenwoordigen (zie ook hoofdstuk III). Uit het hoogste beginsel stroomt een ononderbroken stroom van goddelijk leven naar de sefirot. Dit wordt emanatie genoemd. De Hebreeuwse taal en de letters van het Hebreeuwse alfabet zouden krachten in zich dragen. De mysticus maakt gebruik van de magie van de taalmystiek teneinde zijn visioinaire reis te kunnen voltooien.

De auteur wijst er in hoofdstuk I op dat Joodse mystici getracht hebben het contact te herstellen met een eeuwig goddelijke werkelijkheid, die voorbij de eindige menselijke wereld ligt. Aan dit verlangen geeft de mysticus uiting binnen zijn eigen religieuze kader. Daardoor is bijvoorbeeld de Christelijke mystiek zeer verschillend van de Joodse of de Islamitische mystiek. Zo zou de Christelijke mysticus een eenwording met God ervaren, terwijl de Joodse mysticus een dergelijke eenwording niet kent. Er is altijd een onderscheid tussen God en zijn schepsel.

De periode van de antieke Joodse mystiek, waarover meer in hoofdstuk II, dateert volgens de auteur vanaf het eind van de tweede eeuw na Christus en vindt zijn einde in de late negende of het begin van de tiende eeuw na Christus. Deze vorm van mystiek wordt de

Boek & periodiek

Merkava-mystiek genoemd. Merkava betekent Gods 'troonwagen'. De mysticus maakt een visionaire reis door de paleizen van de zeven hemelen. De reis wordt ondernomen om God te aanschouwen, gezeten op zijn troon van glorie (Merkava), in het zevende paleis van de zevende hemel. De Ashkenazische Chassidim in het Rijnland hebben de verschillende technieken die bij het ondernemen van de visionaire reis gebruikt werden, bewaard, geherinterpreteerd en uitgebreid (hoofdstuk III). In hoofdstuk III maakt men verder kennis met de belangrijkste inhoudelijke aspecten van de Klassieke Kabbala. De uitdrijving van de Joden in 1492 werd als een onverkomelijke catastrofe ervaren. Waarschijnlijk is dit de aanzet geweest tot de opleving van het messianisme en een volledige transformatie van de Kabbala. De Klassieke Kabbala was meer geïnteresseerd in de oorspronkelijke volmaaktheid in het verleden. De Kabbala van na 1492, de Luriaanse Kabbala (hoofdstuk IV) had een utopische voorstelling van een Komende Wereld. De Luriaanse Kabbala verdringt de Klassieke Kabbala volledig en vanaf de zeventiende eeuw wordt de Kabbala als systeem synoniem met het Luriaanse systeem.

De Kabbala, als Joodse mystieke stroming, verschijnt ten noorden en ten zuiden van de oostelijke Pyreneeën aan het einde van de twaalfde en het begin van de dertiende eeuw. Met het verschijnen van het boek Zohar (het Boek van de Glans) bereikt de Kabbala haar hoogtepunt in de dertiende

eeuw. De Kabbala gaat ervan uit dat aan de ons omringende wereld een andere, goddelijke wereld ten grondslag ligt. Middels de tien sefirot (aspecten, eigenschappen of attributen van God) wordt de goddelijke wereld verbeeld. Naast een beschrijving van het sefirot-systeem, wordt aandacht geschonken aan de rol van de mythe en de symboliek. Daarbij komt het boek Bahir (Stralend Licht) ter sprake, het eerste mystieke werk over de symbolische structuur van de sefirot. Het boek Bahir wordt wel in verband gebracht met de oorsprong van de Kabbala. De auteur wijst op het onderscheid tussen de theosofische en de extatische Kabbala.

De theosofische Kabbala stelt God centraal. Het individu speelt hierbij een rol, want door het naleven van de geboden kan de goddelijke wereld worden beïnvloed. En daarmee wordt meegeholpen aan het helen van de breuk (ontstaan door de val van Adam) die door alle werelden loopt. Daarnaast is er de extatische Kabbala. De mens staat hierbij centraal. Het gaat om het bereiken van een extatische gewaarwording van de mysticus. Om de innerlijke harmonie van de goddelijke wereld bekommert men zich niet. In tegenstelling tot de theosofische Kabbala die tot bloei kwam op het Iberisch schiereiland werd de extatische Kabbala via Italië verdreven naar het Midden-Oosten.

Een woord wordt gewijd aan raakvlakken van de Kabbala met de theorieën van C.G. Jung.

Verhelderend werkt de uiteenzetting over de oppositionele en de alternatieve benadering van de Joodse filosofie en de Kabbala van het traditionele Joodse religieuze erfgoed. De Joodse filosofie kenmerkt zich door de rationale benadering, en hiertegen keert zich de Kabbala. De spanning tussen deze twee denkrichtingen staat bekend als de Maimonides-controverse, genoemd naar de beroemdste Joodse filosoof, arts en theoloog, Mozes Maimonides (1135-1204) uit Cordoba. Heel globaal komt de invloed van het neoplatonisme (navolgers van Plato) aan de orde. Zo ontwikkelde Plotinus op basis van de ideeën van Plato (ca 429-347 v. Chr) een mystieke leer, die gelijkenis vertoont met het systeem van de Kabbala.

De Luriaanse Kabbala geeft een antwoord op de vragen die oprijzen na de verdrijving uit Spanje in 1492 en verklaart hetgeen de Joden in de geschiedenis hebben te ondergaan. De individuele Jood, de gehele kosmos en zelfs God leed in ballingschap. Hoofdstuk IV geeft de drie basis-ideeën van de Luriaanse Kabbala. Het zich terugtrekken van God, het breken van de vaten (sefirot) en het herstel van de oorspronkelijke harmonie. Ook wordt de rol van de Messias uiteengezet. Hoofdstuk V behandelt de Sabbataanse stroming die in de zeventiende eeuw opkomt. De theoretische basis hiervan vindt men in de Kabbala van Shabbetai Zevi (1626-1676). Het sabbatisme kenmerkt zich door de komst van de Messias en het antimonisme (het overtreden

Boek & periodiek

van de wet en het niet naleven van de geboden). Hoofdstuk VI behandelt het Chassidisme, de meest recente mystieke stroming.

Deze stroming heeft waarschijnlijk haar populariteit eraan te danken dat er voor de ongeletterde mens een plaats is ingeruimd. De pijlers waarop het Chassidisme rust zijn het bereiken van een toestand van extase en het charismatisch leiderschap. Er wordt tevens aandacht gevraagd voor de techniek van het bereiken van extase. Enige overeenstemming valt naar mijn mening te bespeuren met hetgeen hierover te vinden is in de Yoga-Sutra's van Patanjali. In de tweede helft van de achttiende eeuw kwam er een tegenbeweging, de mitnagdīm oftewel tegenstanders, en die gevormd werd door het gevestigde Jodendom, rabbijnen en geleerden. De mitnagdīm voelden zich bedreigd door het sterk opkomende chassidisme. Aan de hieruit voortvloeiende strijd kwam een eind, en er werd een gesloten front gevormd, toen de Joodse Verlichting (Haskala) furore maakte.

Een aspect van de Joodse mystiek is de taalmystiek. Hoofdstuk VII is hieraan apart gewijd. De auteur wijst de weg in de literatuur aan hen die zich willen verdiepen in de relatie tussen het emanatieproces, de verdichting c.q. vergroving van klanken. God schiep de wereld door Hebreeuwse woorden uit te spreken, waarmee een basis is gelegd voor de taalmystiek. In dit hoofdstuk kan tevens kennis worden gemaakt met de Gematria, het gebruik van de getalswaarden van letters.

De auteur vermeldt voorts dat de Gematria niet specifiek Joods is, en bekend was bij o.m. de Grieken en de Assyriërs.

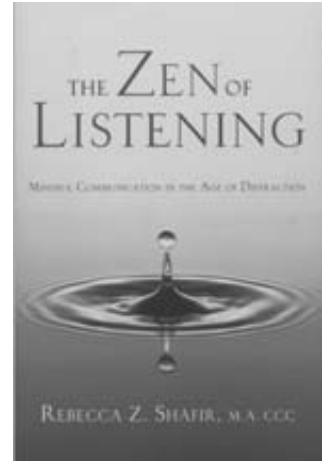
Voor degenen die geïnteresseerd zijn in de diverse aspecten van de Joodse mystiek bevindt zich achterin het boek een literatuurlijst van de traditionele literatuur.

Het register achterin het boek had naar mijn mening vollediger kunnen zijn, en een verklarende woordenlijst als uitleg wordt node gemist. Als een inleiding tot de Joodse mystiek voldoet het boek zeker. Het boek geeft chronologisch een goed en duidelijk overzicht van de veelheid van stromingen. Op een objectieve en deskundige manier wordt inzicht verschaft in het ontstaan en de ontwikkeling van de Kabbala, en wordt het proces geschetst van de wederzijdse beïnvloeding van de filosofie en de diverse mystieke stromingen.

Ton van Beek

CD-rom index van theosofische tijdschriften: rectificatie

In het vorige nummer van Theosofia, nummer 2, april 2001, werd vermeld dat bij de Campbell Theosophical Research Library in Australië een cd rom verkrijgbaar is met een index van internationaal uitgegeven theosofische tijdschriften. Het in dat bericht vermelde internetadres geeft echter een foutmelding. Voor het verkrijgen van genoemde index kan men zich richten tot het volgende internetadres: www.Austheos.org.au/pindex.htm.

The Zen of Listening - Mindful Communication in the Age of Distraction, door Rebecca Z. Shafir, 12 hoofdstukken, 255 blz., met bibliografie, uitgegeven door 'Quest' T.P.H. in Amerika, prijs: f72,50

Dit boek geeft in overzichtelijke hoofdstukken weer wat het probleem bij luisteren kan zijn en wat je daar aan kunt doen.

Een greep uit de onderwerpen die behandeld worden: "Hoe luister je nu?", "De grote muren van misverstand", "Luisteren in het moment", "Naar jezelf luisteren", "Je luistergeheugen oprispen", "Luisteren onder stress", "Hoe beter te luisteren gedurende vergaderingen", enz.

In het boek worden we er op gewezen hoe we kunnen beginnen onze houding aangaande luisteren te veranderen: door *bewust* te luisteren en alert te zijn op onze gewoontes. De schrijfster reikt ons daartoe vele ideeën aan, waaronder op je ademhaling letten en de dag

Boek & periodiek

beginnen met meditatie. Daardoor word je rustiger en ben je beter in staat naar de ander of jezelf te luisteren.

Hoewel het boek in mijn ogen tamelijk 'Amerikaans' aandoet, is het zeker de moeite van het lezen waard. De taal erin is gemakkelijk en het boek is zeer overzichtelijk, met aan het eind van ieder hoofdstuk donkerder pagina's waar belangrijke tips netjes op een rijtje zijn gezet.

Luisteren, zegt de auteur, is een vergeten bekwaamheid. Iedereen leert schrijven, rekenen en spreken en wordt er op gewezen dat hij moet luisteren. Maar, zegt de schrijfster, we hebben niet geleerd hoe te luisteren. Wij zouden eigenlijk allemaal moeten leren goed te luisteren: niet alleen de arts, maar ook de patiënt. Niet alleen de kinderen, maar ook de ouders. De werkgever zowel als de werknemer. De verkoper net zo goed als de klant. En vooral zieke en stervende mensen hebben een luisterend oor nodig. Zij willen ons kunnen vertrouwen. En dat vraagt van ons een juiste "bed-side manner". Dit betekent niet perse meer tijd geven, maar eerder een bereidheid om een situatie door de ogen van de spreker te zien en in zijn schoenen te gaan staan. Dit vraagt van ons dat we als luisteraar ons eigenbelang ter zijde schuiven. En ècht luisteren, niet alleen naar zijn woorden, maar ook naar datgene wat de spreker achter zijn woorden uitdrukt. Het schijnt dat slechts 7% van onze gedachte-inhoud door alleen woorden wordt gedragen, de rest wordt gedra-

gen door wat een persoon bedóélt, door middel van gebaren, stemgeluid, gelaatsuitdrukking, enz. De schrijfster concludeert hieruit dat chatten en e-mailen niet een vervanger kunnen zijn voor sociaal gedrag. Want daarbij missen we immers het grootste gedeelte van wat iemand wil zeggen! En in deze tijd van enorm gebrek aan aandacht voor elkaar, is *direct* contact van wezenlijk belang.

Luisteren is een kunst. Kunnen we luisteren zonder ons zelf daarin voortdurend aanwezig te voelen? Als je in de bioscoop naar een spannende film zit te kijken, vergeet je jezelf, ben je "in" het verhaal. Deze manier van luisteren raadt de schrijfster ons aan wanneer we naar anderen luisteren. Dan wordt je nieuwsgierigheid naar het verhaal van de ander geprikkeld. Je hoeft het niet met hem eens te zijn, maar toch luister je geïnteresseerd. De auteur stelt op een gegeven moment empathie tegenover sympathie en zegt dat empathisch zijn betekent dat je *in* de ervaring van de spreker bent. Als je sympathie voelt voor het verhaal van de spreker, ben je wel oplettend en bevestigend, maar *verwijderd* van de ervaring van de spreker.

Zelfvertrouwen groeit door het respect dat ontstaat uit het gehoord worden. Het is een emotionele basisbehoefte! 'Het grootste compliment dat iemand mij ooit gaf, was dat deze mij vroeg wat ik dacht en vervolgens aandacht schonk aan mijn antwoord', zei iemand tegen de schrijfster.

Bovendien blijkt dat "luisteren" onze gezondheid ten goede komt. Het ritme van ons hart gaat omlaag, evenals onze bloeddruk en, door te luisteren naar de ander, zorgen we er indirect voor dat zijn stress daalt en moedigen we hem aan zijn eigen problemen op te lossen. Zodoende wordt ook de gezondheid van de ander verbeterd.

Luisteren kan een machtig gereedschap zijn voor verandering in spiritueel en sociaal opzicht. Eigenlijk zou iedere leraar en therapeut zich moeten verdiepen in wat ècht luisteren is. Ook ouders zouden beter moeten leren luisteren naar de emotionele zorgen van hun kinderen. Misschien komen we dan tot een wereld waarin meer orde heerst en waarin minder sprake is van geweld. Je zou iedereen de kans moeten geven zijn standpunten te vertellen zonder dat hij bang is voor veroordeling of een advies waar hij niet om gevraagd heeft, ook al ben je het niet met zijn standpunt eens. Dit is de eerste stap op weg naar het scheppen van goede gevoelens. Dit betekent openheid naar elkaar toe.

Ik werd door sommige tips erg enthousiast en dacht dat het misschien niet eens zo'n gek idee zou zijn om op het programma van onze loge als een onderwerp "De kunst van het luisteren" te zetten. De laatste zin van het boek luidt namelijk: 'Let mindful listening be your guide to continuous self-renewal and compassion toward yourself and others.'

Femmie Rietdijk-Liezenga

V e r e n i g i n g s n i e u w s

Zomerweekend 13, 14 en 15 juli 2001

Het thema van het zomerweekend is: 'Oosterse en westerse esoterie - theosofie als verbindende schakel'. Dit weekend zullen we samen onderzoeken of en waar de twee werelden van oost en west elkaar innerlijk ontmoeten. Met 'esoterie' als sleutelwoord en theosofie als verbindende schakel zullen we ons verdiepen in teksten die zowel in oosterse als in westerse geschriften te vinden zijn.

Ineke Vrolijk zal de openingslezing verzorgen die als titel draagt: "Esoterisch Bud(d)hisme". Mevrouw H.P. Blavatsky schrijft in de Inleiding van het boek *De Geheime Leer*: "Bovendien verzoent de esoterische filosofie alle religies, ontdekt elk daarvan van het uiterlijke, menselijke kleed en toont aan dat de wortel van elk gelijk is aan die van iedere andere grote religie." Tevens beschrijft ze in deze inleiding het verschil tussen esoterisch buddhisme en esoterisch budhisme, waar ook het fragment 'De twee Paden' in *De Stem van de Stilte* naar verwijst. Bovenstaande zal de basis vormen voor een zoektocht of en waardoor theosofie, ook in onze huidige tijd, nog steeds een verbindende schakel zou kunnen

zijn om tot deze wortel te komen.

Paul Zwollo zal een lezing houden getiteld: "Cycliciteit als grondbeginsel in de theosofie". Het leven van de mens en de overige natuurrijken is eenvoudig niet voor te stellen zonder de vele cycli waarmee het is verweven. Ook wanneer wij er niet zo bij stilstaan, zijn groei, ontwikkeling en evolutie ondenkbaar zonder dit cyclisch beginsel. Zowel op macro- als microcosmisch niveau speelt Cycliciteit een cruciale rol. Aan de hand van illustraties zal een en ander worden toegelicht.

Johan Pameijer zal de middag besluiten met "esoterisch bijbel-lezen".

De eerste dag wordt 's avonds afgerond met een workshop die gegeven zal worden door Caroline van Eelen. Zij gaat daarbij uit van het persoonlijk beleven en daartoe doet zij lichaamsgerichte oefeningen waardoor de aandacht van de deelnemers wordt gericht op het integreren van het hoofd met het hart. Op deze manier hoopt ze dat we via een innerlijke reis op het gebied terecht komen van het eeuwig verlangen dat in ieder mens schuilt. Deze reis zullen we dan aan het eind, ieder op zijn eigen wijze, beeldend gaan weergeven op papier met krijt.

Agenda

juni

- 9 Studiegroep Goddelijk Plan (Amsterdam)
- 12-16 Ancient Chinese spirituality with Prof. Brooks (ITC Naarden)
- 20-24 Religion Traditions of India with Prof. Brooks (ITC Naarden)
- 30 Algemene Leden-vergadering (Amsterdam)

juli

- 13, 14 en 15 Zomerschool
Diverse sprekers
(nadere mededelingen volgen)

oktober

- 13 en 14 Najaarsweekend
(nadere mededelingen volgen)

In verband met de festiviteiten
rondom het huwelijk van
prins Constantijn en Laurentine Brinkhorst
op 19 mei
is de ALV verplaatst naar
zaterdag 30 juni.

V e r e n i g i n g s n i e u w s

Zaterdagmorgen zal Marie-José Cobben de dag openen met yoga-oefeningen.

Elly Kooijman zal vervolgens "Esoterische en mystieke teksten uit oost en west" ten gehore brengen. De tweede secretaris-generaal van de Verenigde Naties Dag Hammerskjöld citeert in 1955 in zijn geestelijk dagboek een tekst van de soefi-dichter Jalal al-Din Roemi (1270): "The lovers of God have no religion but God alone." Voor wie God liefhebben, is er maar één godsdienst en dat is de Ene, de Eeuwige en verder interesseert hen niets. Op een gegeven moment in hun leven kiezen zij voor een geestelijke weg, die direct op het doel afgaat: het Ene Werkelijke Leven dat, zo ontdekken zij, zowel binnen als buiten henzelf te vinden is. Wat op deze weg ervaren wordt, daarover spreken vele esoterische en mystieke teksten van oost en west.

Elly zal na een korte onderbreking proberen tot een uitwisseling met de toehoorders te komen.

Na de lunch zullen we samen met Fay van Ierland op onderzoek gaan in "De uitdaging van vrijheid". Vrijheid kan niet worden geschonken. Deze wordt verworven. Een van de voorwaarden is een open ontvankelijkheid die leidt tot een diepgaande intensivering van maatschappelijke verbondenheid door zelfkennis. De uitdaging van deze tijd vraagt om een geïntegreerd wereldbeeld, waarbij toekomstige aspiraties en idealen uitgaan van de ware oorzaken en achtergronden van

bestaan. De waarheid heeft veel uitdrukkingsvormen, er wordt op verscheidene manieren over gesproken. Maar het is dezelfde waarheid in essentie. De religie van nu ligt in de essentie, in het moment waarop uitdrukking en dat wat wordt uitgedrukt één worden.

Vervolgens zal Elijah van Dijk ons meenemen in "Chassidische mystiek en Zenboeddhisme". Hij wil daarbij graag iets vertellen over de ontmoeting met het Andere, het ongrijpbare, en de ontmoeting met de Ander, de mens tegenover ons, en de wijze waarop deze beide met elkaar verbonden zijn. Over de ontmoeting die geen ander doel heeft dan zichzelf, en juist daarvoor een opening naar het Eeuwige inhoudt. Deze wegloze weg en het verlangen naar het Eeuwige, of Andere, kent vele hoogtepunten, maar ook momenten van diepe wanhoop (Godsverduistering). Over deze wegloze weg wordt veel gezegd in Chassidische vertellingen en Zen-verhalen. Deze zullen ter illustratie gebruikt worden. Ook zal daarbij worden ingegaan op ons verlangen naar het Eeuwige in relatie tot ons leven van alle dag.

De tweede dag wordt afgesloten met een gezellige avond waarbij Elijah gitaarmuziek zal vertolken en ons zal begeleiden bij het zingen van liederen.

Zondagochtend zal Toos van Doornen ons wakker maken met t'ai chi.

Daarna zal Johan van der Poll ingaan op "De innerlijke betekenis van de Bhagavad Gita" (het boek van Yoga). Er is wellicht geen boek dat zo rechtstreeks

"het ken uzelf" leert als de Bhagavad Gita. Het boek is onderdeel van het grote Indiase heldendicht de Mahabarata. De Bhagavad Gita geeft de dialoog weer tussen de zoekende en twijfelende mens Arjuna en zijn eigen Hoger Zelf, in de persoon van de god Krishna.

Na een pauze zal Johan een diaproductie verzorgen met als titel: "De vele gezichten van India". We zullen een bezoek brengen aan diverse tempels die uitdrukkingsvorm zijn van de religie. Tevens zal een indruk worden gegeven van het landschap en het dagelijkse leven in India.

's Middags zal Ali Ritsema de lezingencyclus afsluiten met "Het verlangen van de innerlijke mens naar het oneindige". Ieder mens heeft in zichzelf, meer of minder bewust, een verlangen, heimwee zou je kunnen zeggen, naar zijn oorspronkelijk thuis. Spiritueel leven is een bewuste poging om dat thuis terug te vinden. In feite gaat het hierbij om een proces van 'het zich hervormen door meditatie en kennis, dat omschreven wordt als een tweede innerlijke geboorte'. Dit is wat bedoeld wordt met regeneratie. Het is het (h)erkennen van onze spirituele aard of we dat nu hoger zelf, Buddhi of Christos noemen.

Tot slot zal er nog een vraag en antwoordsessie plaats vinden.

Wij hopen u te mogen verwelkomen op dit zomerweekend met zijn gevarieerde programma.

Femmie Rietdijk-Liezenga

V e r e n i g i n g s n i e u w s

Verslag voorjaarsdag T.V.N. te Naarden, 3 maart 2001

Deze dag had als thema: "Leven en werk van Subba Row" en werd geleid door Henk Spierenburg. Er waren tegen de honderd deelnemers, waaronder ook antroposofen en leden van andere theosofische organisaties. Ingeleid door prachtige muziek, door de spreker uitgezocht, werden we meegenomen naar de tijd van eind 19e eeuw, waarin theosofie zoals wij die nu kennen, nog geen gestalte had gekregen. Uit het betoog van Henk kreeg ik de indruk dat H.P. Blavatsky [HPB] en T. Subba Row [TSR] zelf nog in ontwikkeling waren en hun ideeën omtrent theosofie met elkaar uitwisselden en deze via *The Theosophist* aan de lezers van die tijd voorlegden. HPB beschouwde TSR als haar gelijke, een eer die niemand anders ten deel viel. Ze waren leerlingen van dezelfde Mahatma. TSR was een zeer erudiet persoon en had zijn achtergrond in de Advaita Vedantaschool (advaita is zoiets als 'niet-tweeheid'), en behoorde tot de groep van de Niyoga's. Shankara is de belangrijkste leraar geweest van de Advaita Vedanta. De oudste boeken ter wereld zijn de Veda's. Veda betekent zoiets als 'weten'. Er zijn 4 of 5 Veda's, daarvan is de *Rig-Veda* de oudste. Rig betekent 'vers'. Deze verzen hebben een bepaalde cadans (gayatri) 'die het' zoals Henk zei: 'doet toveren'. Daarom moet een vertaler proberen om deze cadans er in te houden. Ralph T.H. Griffith, die rond 1890 een vertaling in het Engels verzorgde, is dit

gelukt. De Brahmana's (=boeken van deBrahmanen) zijn commentaren op de Veda's en TSR gebruikte de Brahmana's die in zijn school geliefd waren. Er waren ook Aranyaka's (woud-boeken), latere commentaren. Deze Aryankaya's gaan over in de Upanishaden (betekent zoiets als 'zitten voor meditatie'). Nu is er een bepaalde relatie tussen de Advaita Vedanta, waarin teksten worden gebruikt uit de Upanishads, en de theosofie. Kritische mensen vragen zich af waar HPB haar ideeën vandaan haalde. Wel, de theosofie kan teruggevonden worden in bovengenoemde Upanishaden, maar niet in de Veda's (niet dat daarin iets zou staan dat met de theosofie in strijd zou zijn!). Er zijn 108 Upanishaden, kleine en grote. Grote of fundamentele zijn er 12, 13 of 14. Als de norm is dat Shankara er een commentaar op heeft geschreven, dan zijn er 14. Shankara deed dat zo: hij behandelde een vers, haalde de sanskrit-woorden er uit en zei: 'Dit betekent het' en liet vervolgens ook anderen aan het woord, na de discussie sloot hij af en gaf zichzelf gelijk. Welnu, TSR was deskundige op dit gebied. Toen hij in *Isis Unveiled* las, was hij hogelijk verbaasd, want tot dan toe ging hij er vanuit dat alleen mensen in India wisten hoe de cosmos in elkaar zat. Maar deze Russin wist erop heel andere wijze óók 'alles' van! De verdienste van TSR ligt o.a. hierin, dat hij moeilijke dingen toegankelijk maakte.

Indiërs kenden de teksten wel uit hun hoofd, maar de toen aanwezige Engelsen deelden ze netjes in in verzen, zodat ze

konden vinden waar de opgezegde verzen stonden. Zo is dat met bijvoorbeeld met de (moet volgens Henk eigenlijk 'het' zijn, want onzijdig) Mahabaratha gebeurd.

Een andere verdienste van TSR is, dat hij de esoterische (esoterie = naar binnen gericht) betekenis in de teksten naar voren heeft gebracht. In de oude *Theosophists* zie je langzamerhand de theosofie ontstaan. Er was in het begin geen systeem bekend en de interpretatie lag nog niet op één lijn. Er was een serie in *The Theosophist*, getiteld *Fragments of Occult Truth* eerst geschreven door Hume, later voortgezet door Sinnett, maar e.e.a. was nogal verwarrend in die tijd. De T.S. had nog niet een echt stelsel van leringen. Er was een ontwikkeling gaande die uiteindelijk uitmondde in *The Secret Doctrine* en in wat TSR in zijn latere artikelen schreef. Wij moeten goed beseffen dat er géén opgelegde leer in de T.S. is! HPB heeft nooit gezegd: 'Zó moet je het zien'. Je moet dat natuurlijk ook nooit doen: elkaar een mening opdringen. Je moet zelf de studie doen en je niet op anderen verlaten.

Bronnen van theosofie zijn boeddhisme, hindoeïsme en kabbala, en vrijwel géén andere! Als je geïnteresseerd bent, zegt Henk, moet je TSR zelf helemaal gaan bestuderen. Maar voorwaarde daarbij is, dat je chronologisch te werk gaat, zodat je zijn ontwikkeling ziet en hoe hij tot zijn meningen en ideeën is gekomen. Je ziet dan ook dat TSR HPB 'bevruichte' en andersom, misschien wel zonder dat ze dat zelf allebei nou zo in

V e r e n i g i n g s n i e u w s

de gaten hadden, maar waaraan echt niemand anders van de leden van de T.S. bij betrokken was.

TSR gaf op conventies in Adyar commentaar op de *Bhagavad Gita* en kwam toen met de mening dat het verhaal van de zevenvoudige samenstelling van de mens eigenlijk niet klopte. Hij wilde dezelfde indeling als in de cosmos. Dit nu schoot H.P.B. in het verkeerde keelgat en zij begon toen in *The Theosophist* te schrijven tegen de mening van TSR in. Zodoende werd de laatste weer kwaad en ontstond er ruzie over de 'beginselen'. Toch, zegt Henk, hadden ze dezelfde baas, hoe kon dit dan zo gebeuren? En hadden ze wel echt ruzie of wilden ze de lezers prikkelen tot eigen onderzoek? We zullen het wel nooit weten!

Aan het einde van de ochtend kreeg Henk het eerste exemplaar van het door hem geschreven en bij Ankh-Hermes uitgegeven boek *De Philonische geheime leer - De kabbala van Philo van Alexandrië* aangeboden door Rob Pullen van Ankh-Hermes. Dit boek lag ook meteen te koop voor de aanwezigen en werd door Rob Pullen aangeprezen als uniek in zijn soort. De aloude geheime leer is er overal in terug te vinden en het boek zegt ook iets over het inzicht van Henk: zeer objectief, verantwoord en gedegen onderzoek, waarbij er een symbiose te zien is tussen Philo, de geheime leer, de kabbala en de Vedanta.

Na de pauze begonnen we weer met een prachtig stukje muziek. Daarna ging Henk verder met zijn uitleg. Volgens

Sankara is er een Brahman zondereigenschappen, het hogere Brahman en een Brahman met eigenschappen, het lagere Brahman. Dit kom je bij de studies van Subba Row steeds weer tegen. Hogere Brahman is 'het', want geen geslacht, lagere Brahman is 'hij'. TSR is soms onduidelijk over welke Brahman het gaat. Daar kom je bij hem niet altijd achter. Hij maakt een schema en zet bovenaan Brahman en direct daaronder Mulaprakriti. De hogere Brahman is niet zichtbaar, alleen Mulaprakriti is zichtbaar voor hogere wezens. Mulaprakriti is wortelstof, oerstof - hierin is de 'stof' volkomen homogeen, geen deeltjes, helemaal niets. De kabbalistische boom is a.h.w. het oerschema van H.P.B. Het bovenste daarin is Kether (=kroon), dit is het allerhoogste wat nog enige vorm van bewustzijn heeft en te vergelijken met de lagere Brahman. De hogere Brahman is identiek met de kabbalistische En-Soph en de boeddhistische Adi-Boeddha. Alle systemen zijn in de wereld hetzelfde als ze tenminste stoelen op de oerreligie, zegt Henk. TSR zei dat er geen verschil was tussen Purusha (Geest) en Prakriti (Stof). Geest en Stof zijn één. Dit is de kern van TSR's inzichten. Hij zegt ook dat je aan één kant van Geest-Stof (de stof-kant) eigenschappen vindt, de guna's, en wel drie stuks: tamas, rajas en sattva. Zodra deze eigenschappen in de homogene stof indalen, zijn er ook oeratomen. Hoewel TSR natuurlijk nog niets kon weten van de moderne natuurkundige inzichten, begon hij langzamer-

hand te ontdekken hoe de wereld in elkaar zit en dat de drie guna's identiek overeen met de huidige oerdeeltjes. Hij ontdekt dat aan de stofkant het oerbewustzijn te voorschijn komt: de confrontatie van de eigenschappen met elkaar in de stof. Dit heet Mahabuddhi en Mahat, Binah en Chokhmah in de kabbala. Het schema van de kabbalistische boom (zie *Isis Unveiled*, deel I, blz. 14 en *The Secret Doctrine*, deel I, blz. 200) nu is de kern van de hele theosofie en daar is daadwerkelijk alles aan opgehangen. Dit schema is eigenlijk de kern van wat er later gezegd gaat worden. Er is niets anders in alle filosofieën en religies. Volgens de inzichten van TSR veroorzaken mannelijke atomen Fohat, vrouwelijke Shakti. Omgekeerd veroorzaakt Shakti vrouwelijke atomen en Fohat mannelijke. TSR zegt dat Fohat en Shakti spiraliserende bewegingen maken. (In de Stanza's staat: 'Fohat hardens the atoms').

Hoe ziet TSR de mens? Hij zegt: de mens bestaat uit Atman, Karana Sharira, Astraal Sharira, stoffelijk Sharira, dus uit vier beginselen. En hier nu liepen de meningen van hem en HPB uiteen. Maar wàs er werkelijk een verschil? Beiden maakten immers een ontwikkeling door. HPB deelde demens in in zeven beginselen, n.l. atma, buddhi, manas, kama, prana, lingha-sharira, stuhla sharira. Kama komt voort uit Shakti en Prana uit Fohat, dit zijn dan ook eigenlijk geen beginselen, want ze gaan na de dood gewoon weerterug naar respectievelijk Shakti en Fohat. De Mahatma's zeggen: Atman is geen persoon-

lijk beginsel, Buddhi keert terug tot eigen gebied, Manas is een wezen (de Manasaputra) die ingedaald is in de mensheid en gaat dus ook weer terug, Kama en Prana gaan na de dood terug en Linga-sharira is niets anders dan het fijnstoffelijke deel van het stoffelijk lichaam. Zodoende is er, zegt Henk geen verschil tussen HPB en TSR.

Tenslotte heeft Henk het nog over de leer van de zeven stralen. Deze wordt door sommige groeperingen binnen het gehele theosofische gezelschap niet aanvaard. Men dicht deze leer aan Annie Besant en Leadbeater toe. TSR echter had een groepje waaraan Leadbeater ook deelnam. In dat groepje praatte TSR over 'stralen', mannelijke en vrouwelijke. Jinarajadasa kreeg hiervan aantekeningen van twee verschillende personen en legde die aantekeningen naast elkaar. Op de ene plaats waren de aantekeningen van de één wat diepgaander en op de andere van de ander. Jinarajadasa schoof beide aantekeningen wat in elkaar en publiceerde deze in de twintiger jaren van de vorige eeuw in *The Theosophist*. Maar dit werd door sommigen niet als authentiek van TSR aanvaard. Wij moeten opletten dat wij er zo niet mee omgaan. TSR ging een stapje verder dan HPB in sommige en daarin ligt ook het belang van TSR.

Na de lezing volgden nog een paar vragen, waarbij nog een keer deze eenvoudige samenstelling aan de orde kwam. Henk zegt dat het zevenvoud verder gaat in verfijning dan het vierenvoud. We moeten blz. 200 van

The Secret Doctrine, deel I, er maar eens op naslaan. Het is zeven en tegelijkertijd vier. Een andere vraag gaat over de liefde: Henk zegt dat de samenwerking van Prakriti en Purusha de bron is van de Liefde in de zin waarin Paulus er, zoals in de bijbel opgetekend, over heeft gesproken (geloof, hoop en liefde) en niet het soort liefde waar wij dikwijls op doelen als we het over liefde hebben. Na afloop dankt Ali Henk hartelijk en hoopt dat hij nog eens zijn inzichten met ons komt delen.

Femmie Rietdijk-Liezenga

Naarden 19 - 22 april 2001: The secret of Self-Realization

Van donderdag 19 tot zondag 22 april 2001 vond er in Naarden een studiegroep plaats gebaseerd op de Pratyabhijna Hridayam, 20 compacte verzen/aforismen uit de elfde eeuw door Ksemaraja uit de Indiase school van het Kashmir-Shivaïsme.

De bijeenkomsten werden op ontspannen wijze voortreffelijk geleid door de Britse theosofe Helen Gething. Zij waarschuwde de circa 20 deelnemers van tevoren dat er dit weekend niet voortdurend gesproken zou worden en dat er veel stiltes zouden vallen omdat we zouden proberen het lager mentale denkvermogen te overstijgen en een glimp van de essentie van de verzen op te vangen. Omdat het Sanskriet voor ons westerlingen moeilijk toegankelijk is, las Helen steeds eerst één vers op in de Engelse vertaling. Dan was er een meditatief moment, waarna bespreking volgde. Ter verhelde-

ring gebruikte Helen zo nodig de publicaties van Kurt F. Leidecker (*Pratyabhijnahridayam, the secret of Re-cognition*, Adyar Library 1938), Rohit Mehta (in *The Theosophist*, september 1976), Radhakrishnan (*Indian Philosophy*, volume 2, published by Allen & Unwin 1958), Jaideva Singh (*The Doctrine of Recognition*, Suny series in Tantric Studies, University of New York 1990) en I.K. Taimni (*The Secret of Self-Realization*, published by TPH Adyar 1974, in 1997 ook uitgegeven in het Nederlands door de uitgeverij der Theosofische Vereniging in Nederland onder de titel *Het geheim van Zelf-realisatie*, Pratyabhijna Hridayam van Ksemaraja).

In de verzen worden de bewustzijnsstadia beschreven van de Allerhoogste Werkelijkheid naar manifestatie, zowel de inwikkeling in de stof van Universum tot mens als de uiteindelijke eindbestemming van ontwikkeling, namelijk zelf-realisatie, de Cidananda-staat en het weer opgaan in de Ene werkelijkheid: fundamentele waarheden die noodzakelijk zijn voor voortgang op het spirituele pad.

Dit was, na het weekend met Michael Gomes over de Stanza's, de tweede keer dat ik meemaakte dat er, gericht uitgaande van bestudering van teksten van de Theo Sofia, op meditatieve wijze geprobeerd werd via het lager mentale een brug te slaan naar het hoger mentale denkvermogen; een moeilijke weg, want men kan gemakkelijk belanden in gedachten, gevoelens en beelden (maya) die je weer weggleiden zodat de essentie niet benaderd kan worden.

V e r e n i g i n g s n i e u w s

Helen Gething en alle werkers die ook dit weekend weer mogelijk maakten, hartelijk bedankt!

Els Rijneker

Amsterdam met hart en ziel, twee dagen van inspiratie

Op 25 en 26 mei 2002 zal er in Amsterdam een multicultureel en religieus evenement plaatsvinden dat schuil gaat onder de naam *Amsterdam met hart en ziel*. Gedurende twee dagen zullen zo veel mogelijk kerken, moskeeën, tempels en spirituele centra hun deuren openen om Amsterdammers en andere belangstellenden kennis te laten maken met de geestelijke rijkdom van de hoofdstad. De Theosofische Vereniging in Nederland neemt deel aan dit evenement.

Daarnaast zal op verschillende plaatsen een aantal overkoepelende projecten worden georganiseerd. In deze projecten vindt de interreligieuze ontmoeting en dialoog plaats samen met het Amsterdamse publiek. Voorbeelden van deze projecten zijn een muzikale ontmoeting tussen verschillende koren, een lezingenprogramma, een debat en een gezamenlijke gebedsdienst op bijvoorbeeld het Museumplein.

Het evenement levert vanuit een nieuwe invalshoek een bijdrage aan integratie en leefbaarheid in de multiculturele stad. Het mobiliseert mensen die in dat kader een belangrijke rol kunnen spelen en activeert anderen uit hun achterban of daarbuiten.

Mensen met hart en ziel voor hun omgeving kunnen heel goed

met elkaar praten over een betere leefomgeving. En dat is wat *Amsterdam met hart en ziel* nastreeft. Het aangaan van een dialoog met de multiculturele omgeving vanuit de wens de leefbaarheid van die omgeving te verbeteren. Wij kiezen daarbij de invalshoek van de inspiratie. De plaatsen waar de godsdienstige of levensbeschouwelijke inspiratie van mensen tot uiting komt: de gebedshuizen en spirituele centra vormen de kern van het evenement. Deze plaatsen bieden onderdak aan de dialoog die in het algemeen of aan de hand van specifieke thema's (openbare orde B gezondheidszorg - onderwijs etc.), de leefbaarheid van de multiculturele stad aan de orde stelt. Wij zijn van mening dat *Amsterdam met hart en ziel* wegen en letterlijk deuren opent naar een dialoog met de kernen van de nieuwe samenleving.

De verwachting is dat het evenement in de toekomst in meer steden zal aanslaan waar integratie en sociale samenhang belangrijke issues zijn. Het Amsterdamse evenement vervult hierin een verkennende rol en zal bij succes uit kunnen groeien tot een landelijk evenement.

Colloquium 'Theosofie en Biotechnologie'

Oproep aan allen die willen meewerken

'Onze problemen liggen niet op het vlak van de techniek, economie of management. Ze liggen dieper. Ze zijn geworteld in de manier waarop wij denken. Ze

komen voort uit onze neiging om voortdurend de wereld te manipuleren.' (Henryk Skolimowski, *Ecologische Renaissance*)

Het initiatief

Een groep TVN-leden, te weten: Guus en Ineke Brohm, Ronald Engelse, Boudewijn Haas, Michiel Haas, Aeiesso en Elisabeth Raven, en Rob van Vloten, heeft een initiatief ontwikkeld om 'theosofie en samenleving' meer onder de aandacht te brengen. Kort geleden richtten zij een werkgroep op om het colloquium 'Theosofie en Biotechnologie' te organiseren.

Colloquium betekent samenspraak. Om deze samenspraak goed voor te bereiden, zullen wij, leden van bovengenoemde groep, aan iedere deelnemer vragen om een schriftelijke bijdrage te leveren, bestaande uit een bladzijde tekst (een paper), over het thema van het colloquium. Ter voorbereiding van het colloquium wordt een aantal themadagen in het najaar georganiseerd waarin de papers per onderwerp worden besproken. Het gaat erom dat wij proberen een antwoord vanuit onze theosofische achtergrond te vinden op vragen en problemen die zich in verband met biotechnologie voordoen. Op de themadagen worden dus onderwerpen besproken zoals hoe de mens omgaat met de plantenwereld (landbouw, genetische manipulatie) en met de dierenwereld (veeteelt, klonen, xeno-transplantatie), en hoe met de gezondheidszorg. In het voorjaar van 2002 hopen we op basis van een bundeling van alle papers de samenspraak te orga-

V e r e n i g i n g s n i e u w s

niseren. De rol van de mens (heerser, rentmeester, partner of participant van de natuur) zal centraal staan en we hopen dat we in staat zullen zijn een visie (of visies) op te bouwen vanuit theosofisch gedachtegoed. Een dialoog waarin u wel bereid bent een concrete bijdrage te leveren vanuit uw 'theosofisch hart'. We verwachten dus geen biologisch wetenschappelijke bijdragen.

Aanleiding

De directe aanleiding is het instellen van de Commissie Biotechnologie en Voedsel onder leiding van Jan Terlouw. Een brede maatschappelijke discussie in de vorm van een Publiek Debat met als slogan: 'Eten en genen: samen bepalen waar de grens ligt'.

'Het grootste goed op aarde, een gezond leven, houdt direct verband met de kwaliteit van ons voedsel. Niemand wil eten op z'n bord dat, door onwetendheid of een foutje in het productieproces, zijn of haar gezondheid kan schaden. Het is dus niet verwonderlijk dat mensen zich ongerust maken over kwesties als BSE, dioxinekippen of giftige granny's uit Frankrijk. Immers, de manier waarop we ons voedsel produceren, gaat ons allemaal aan.

Met de ontwikkelingen in de biotechnologie staan we wat dat betreft aan het begin van een nieuw avontuur met ongekende mogelijkheden. Door veranderingen aan te brengen in de eigenschappen van planten, dieren en micro-organismen, kunnen we nog verder gaan met het modelleren van de natuur naar onze wensen. Maar willen we dat ook? Moeten we dat wat technologisch gezien

'kan' ook daadwerkelijk 'doen'? En zo ja, hoe pakken we dat op een verantwoorde manier aan?

Immers, niet alleen ons eigen welzijn staat op het spel, maar ook dat van onze kinderen en kleinkinderen.' (Publiek Debat Biotechnologie en Voedsel)

In het debat wordt ernaar gestreefd om zo veel mogelijk boven tafel te krijgen van de verscheidenheid aan argumenten die mensen hanteren bij het beoordelen van nieuwe ontwikkelingen rond voedselkwaliteit, voedselveiligheid en moderne biotechnologie. Zie ook:

De ontwikkelingen in de biotechnologie gaan in een razend snel tempo. De afgelopen jaren heeft de wetenschap de genen in kaart gebracht van allerlei organismen. Zelfs de zeer ingewikkelde genetische code van de mens is in het 'genoomproject' al enigszins gekraakt. Eerder was de techniek ontwikkeld van het knippen en plakken van genen, van erfelijke eigenschappen. Hierdoor beschikken we al enige tijd over een nieuwe methode om planten, dieren en micro-organismen te maken met nieuwe wenselijke eigenschappen. Die eigenschappen kunnen zelfs uit een ander soort komen: dus dierengenen in planten, bacteriegenen in dieren, het is allemaal mogelijk. Maar moeten we dat wat technisch mogelijk is ook werkelijk doen? Dat is de gewetensvraag.

Wij als TVN-leden moeten deze maatschappelijke uitdaging aannemen. Het is wel de vraag of wij ons aan de onderwerpen houden die de commissie heeft voorgesteld of dat wij de thematiek wat veranderen, aan ons als

groep de keus. De werkgroep wil in ieder geval een bijdrage leveren aan de maatschappelijke discussie over de biotechnologie. Wij willen niet het geweten van de samenleving zijn, maar denken wel dat het goed zou zijn, als we binnen de theosofische beweging meer concrete denkbeelden over maatschappelijke ontwikkelingen zouden vormen, om deze dan zo mogelijk ook naar buiten te brengen. Om dat mogelijk te maken is het goed binnen de TVN een proces van meningsvorming op gang te brengen.

De werkgroep stelt zich tot doel uiteindelijk ook te publiceren over de resultaten van de meningsvorming. Een colloquiumboek met individuele bijdragen, artikelen in Theosofia en artikelen op de website van de TVN. Samenstellen van een reader, studiemap enz.

Aanmelden

Mocht u al willen reageren of zich nu al aan willen melden voor de themadagen en het colloquium of een bijdrage willen leveren aan de werkgroep dan is dat mogelijk.

Het secretariaat van de werkgroep Theosofie en Biotechnologie:

Ineke Brohm, Dr. J.J. van der Horststraat 42, 1544 XD Zaanwijk, tel. 075 6212001, e-mail-adres: homeo.stase@consunet.nl

In de volgende *Theosofia* zult u meer vinden over het Colloquium 'Theosofie en Biotechnologie'.

Namens de werkgroep:
Elisabeth Raven

Vrijheid van denken

De Theosophical Society heeft zich wijd en zijd over de wereld verspreid en leden van alle religies zijn en worden er lid van zonder dat ze de specifieke dogma's, leringen en geloofsovertuigingen van hun eigen geloof opgeven. Daarom is het wenselijk het feit te benadrukken dat er geen enkele lering, geen enkele mening is, door wie ook onderwezen of gekoesterd, die in enig opzicht voor enig lid van de Vereniging bindend is, dat er geen lering, mening is die niet vrijelijk door enig lid worden aangenomen of verworpen. Instemming met haar drie doeleinden is de enige voorwaarde voor lidmaatschap.

Geen leraar of schrijver, van H.P. Blavatsky tot nu toe, heeft enige autoriteit om zijn leringen of opvattingen op te leggen aan leden. Elk lid heeft evenveel recht om zich te verbinden aan elke school van denken welke hij/zij wenst te kiezen, maar hij/zij heeft geen recht om die keuze aan een ander op te dringen.

Noch een kandidaat voor enig werk, noch enige stemgerechtigde kan onverkiesbaar gemaakt worden of het stemrecht ontnomen worden wegens enige opvatting die hij/zij heeft of wegens het lid zijn van een school van denken waartoe hij/zij zou behoren. Meningeën of opvattingen geven geen recht op voorrechten en kunnen evenmin aanleiding zijn om strafmaatregelen te nemen.

De leden van de 'General Council' vragen elk lid van de Theosophical Society ernstig om deze fundamentele principes van de Theosophical Society te verdedigen, te handhaven en er naar te handelen, en ook onbevreesd zijn eigen recht te doen gelden op vrijheid van denken en van meningsuiting, binnen de grenzen van hoffelijkheid en rekening houdend met anderen.

Uitgeverij der Theosofische Vereniging in Nederland

Tolstraat 154, 1074 VM Amsterdam
Tel. (020) 676 56 72, fax (020) 675 76 57
e-mail: books@theosofie.nl

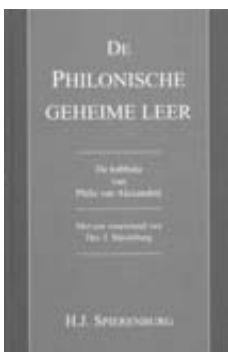
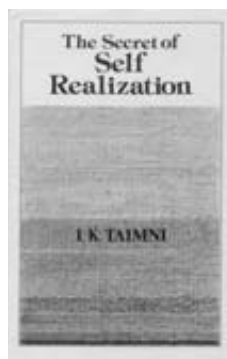

Theosofie*

R.D.C. Jansen *f* 22,50
Deze titel is pas verschenen in de serie
Wegwijs over wereldgodsdiensten, reli-
gieuze groeperingen en stromingen.

The Secret of Self-Realization

I.K. Taimni *f* 12,50

De Philonische geheime leer*

H.J. Spierenburg *f* 29,75
De kabbala van Philo van Alexandrië met
een voorwoord van J. Slavenburg.

Het geheim van Zelfrealisatie

I.K. Taimni *f* 24,50

Ken Wilber - denken als passie*

F. Visser *f* 39,50

* Levering alleen aan particulieren

Deze uitgaven zijn verkrijgbaar via de erkende boekhandel of rechtstreeks bij de uitgever, tenzij anders vermeld. Wij zijn maandag tot en met vrijdag van 10.30 tot 17.00 uur geopend. Prijswijzigingen voorbehouden. Fondslijst op aanvraag.